

**STRUČNÉ DEJINY
ZDRUŽENIA SALEZIÁNOV SPOLUPRACOVNÍKOV
NA SLOVENSKU**

Ing. Ľubica Májková

Bratislava, 2008

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK	4
ÚVOD	5
1. VZNIK ZDRUŽENIA SALEZIÁNSKYCH SPOLUPRACOVNÍKOV	7
1.1 Založenie saleziánskej spoločnosti	7
1.2 Založenie Združenia saleziánskych spolupracovníkov	9
1.2.1 Podporovatelia dona Bosca (obdobie 1841 – 1858)	9
1.2.2 Saleziáni rehoľníci a externí saleziáni (obdobie 1859 – 1873)	10
1.2.3 Združenie saleziánskych spolupracovníkov (obdobie 1874 – 1876).....	11
2. DEJINY SALEZIÁNSKYCH SPOLUPRACOVNÍKOV NA SLOVENSKU	13
2.1 Dobrodinci dona Bosca (obdobie 1921 – 1965)	13
2.2 Príprava na vznik Združenia saleziánskych spolupracovníkov (obdobie 1965 – 1979). 14	
2.3 Vznik a rozvoj Združenia saleziánskych spolupracovníkov (obdobie 1980 – 2000)	18
2.3.1 Celkové formovanie Združenia saleziánskych spolupracovníkov.....	18
2.3.2 Vývoj jednotlivých stredísk	21
2.3.2.1 Stredisko Zvolen	21
2.3.2.2 Stredisko Brezno	24
2.3.2.3 Stredisko Čajkov	25
2.3.2.4 Stredisko Ružomberok	25
2.3.2.5 Stredisko Dolný Kubín.....	27
2.3.2.6 Stredisko Námestovo.....	28
2.3.2.7 Stredisko Žilina	30
2.3.2.8 Stredisko Dubnica	31
2.3.2.9 Stredisko Púchov.....	33
2.3.2.10 Stredisko Senec	33
2.3.2.11 Stredisko Ivanka-Bernolákovo	35
2.3.2.12 Stredisko Bratislava-Miletičova	36
2.3.2.13 Stredisko Bratislava-Petržalka	37
2.3.2.14 Stredisko Trnava	37
2.3.2.15 Stredisko Zlaté Moravce	38
2.3.2.16 Stredisko Šaštín-Stráže.....	39
2.3.2.17 Stredisko Košice.....	40

2.3.2.18 Strediská Prešov-Sever a Prešov-Juh	41
2.3.2.19 Stredisko Sabinov	42
2.3.2.20 Stredisko Bardejov	43
2.3.2.21 Stredisko Poprad	44
2.3.2.22 Stredisko Humenné	45
2.3.2.23 Stredisko Rožňava.....	45
2.4 Zhodnotenie života saleziánskych spolupracovníkov počas totality a po totalite.....	46
ZÁVER.....	51
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	52
ZOZNAM PRÍLOH.....	54

ZOZNAM SKRATIEK

c. d. – Citované dielo

ASC – Združenie saleziánov spolupracovníkov

FMA – Dcéry Márie Pomocnice

KDH – Kresťansko-demokratické hnutie

MB – Memorie biografíche

Porov. – Porovnaj

SDB – Saleziáni dona Bosca

ŠtB – Štátna bezpečnosť

ZSS – Združenie saleziánskych spolupracovníkov

ÚVOD

„Dielo spolupracovníkov sa rozšíri do všetkých krajín, prenikne celé kresťanstvo. Božia ruka ho podporuje! Budú to práve spolupracovníci, ktorí budú šíriť katolíckeho ducha. Možno je to iba moja utópia, no predsa sa jej pridžmam!“¹ Sú to asi posledné slová dona Bosca, zakladateľa saleziánov spolupracovníkov, ktoré vyriekol o poslaní saleziánov spolupracovníkov v Cirkvi a spoločnosti necelé dva roky pred svojou smrťou.

Na týchto pár stránkach chcem aspoň stručne predstaviť, ako sa tieto slová dona Bosca naplňali na Slovensku, ako tu vznikalo a šíriло sa dielo saleziánov spolupracovníkov.

Hneď na úvod chcem povedať, že táto práca vznikla ako moja diplomová práca ešte v roku 2001, keď sa používal termín saleziánsky spolupracovník. Preto v tejto práci ponechávam pôvodný názov, hoci od 15. 3. 2007, kedy bol schválený Projekt apoštolského života (dekrétom Kongregácie pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života), sa používa pojem salezián spolupracovník.

K spracovaniu dejín ma viedol fakt, že hoci samotné Združenie saleziánov spolupracovníkov (ďalej ASC) na Slovensku je pomerne mladé (vzniklo v roku 1980), predsa mnohí z jeho členov nepoznajú jeho počiatky. Aj veľa členov saleziánskej rodiny pociťuje nedostatok vedomostí o vzniku ASC.

Keďže doteraz o ASC na Slovensku a jeho dejinách nebolo nič publikované, vychádzala som najmä z osobných svedectiev ľudí, ktorí boli pri počiatkoch vzniku Združenia a vzniku jednotlivých stredísk. Opierala som sa tiež o rukopisy saleziánov, ktorí sa snažili zozbierať dejiny saleziánskeho diela na Slovensku. Keďže diplomovú prácu som odovzdávala v r. 2001, spracovanie histórie jednotlivých stredísk končí práve týmto rokom. Je už na jednotlivých čitateľoch, aby si dejiny strediska od r. 2001 doplnili samoštúdiom strediskových kroník alebo osobnými svedectvami členov daného strediska. A možno to bude zároveň výzvou a motiváciou pre jednotlivé strediská viesť strediskové kroniky.

Pre lepšie pochopenie ASC na Slovensku som považovala za potrebné v prvej kapitole predstaviť vznik saleziánskej spoločnosti. Osobitne sa venujem založeniu ASC donom Boscom, od jeho prvotnej myšlienky o saleziánoch spolupracovníkoch až po samotné schválenie ASC pápežom Piom IX.

¹ *Memorie biografiche* (ďalej MB) XVIII, 161 in *ZSS Pravidlá apoštolského života*, interná publikácia ASC.

V druhej kapitole sa venujem postupnému vzniku ASC na Slovensku. Tomuto vzniku predchádzalo chápanie saleziána spolupracovníka ako dobrodincu alebo laika spolupracujúceho so saleziánmi. Po II. Vatikánskom koncile saleziáni na základe učenia o laikoch začali budovať dielo saleziánov spolupracovníkov formovaním malých kresťanských spoločenstiev. Postupne opisujem, ako sa z nich formovalo Združenie a ako vznikali jednotlivé strediská. Na záver porovnávam život saleziánov spolupracovníkov počas totality a v čase slobody.

Ak by čitateľ chcel spoznať dejiny jedného strediska a pozrie si históriu len daného strediska, nedostane úplný obraz. Musí vychádzať z faktu, že strediská sa postupne delili s pribúdajúcimi členmi, a tak treba ísť po línii až k prvotnému stredisku, akoby ohnisku. Dá sa povedať, že existujú tri ohniská: Zvolen, Senec a Košice, v ktorých to vrelo a postupne sa tento zápal pre ASC rozšíril na celé Slovensko.

Na týchto stránkach opisujem históriu 25 stredísk. Od roku 2001 pribudli ďalšie 2 strediská: stredisko Bratislava-Daliborovo nám. a stredisko Topoľčany. Stredisko Bratislava-Daliborovo nám. vzniklo rozdelením strediska Bratislava-Petržalka dňa 1.3.2007 na strediská Bratislava-Mamateyova a Bratislava-Daliborovo nám. O niečo neskôr, 1.4.2007, sa rozdelilo stredisko Zlaté Moravce na strediská Topoľčany a Zlaté Moravce.

1. VZNIK ZDRUŽENIA SALEZIÁNSKÝCH SPOLUPRACOVNÍKOV

1.1 ZALOŽENIE SALEZIÁNSKEJ SPOLOČNOSTI

Žiadne dielo v Cirkvi nevzniká náhodou, ale je odpoveďou Boha na jej potreby. Preto je dobré pozrieť sa na udalosti 19. storočia, v ktorom vznikala a rozvíjala sa saleziánska spoločnosť.

19. storočie je obdobím prevratných zmien. Európa je poznačená a zničená Napoleonovými výpadmi, vlnou revolúcií v roku 1848 spojenými s bojmi proti konzervatívnym panovníkom, proti cudzej nadvláde a za zjednotenie krajiny. Priemyselná revolúcia viedla k budovaniu manufaktúr, ktoré nahradili tradičnú remeselnú výrobu. Ľudia sa hrnuli do miest za prácou, kde v továrňach pracovali až 16 hodín denne, a to nielen muži, ale i ženy a deti. Takáto situácia bola i v Taliansku v kraji Piemont, kde hlavným mestom bol Turín, ktoré je rodiskom saleziánskej spoločnosti.²

Boh neostal nevšimavý na potreby ľudí a detí a vzbudil ešte v malom chlapcovi Jánovi Boscovi (16. 8. 1815 – 31. 1. 1888) túžbu privádzať chlapcov k Bohu. Neskôr, keď už ako turínsky kňaz hľadal svoje poslanie, veľmi citlivo vnímal situáciu, v ktorej sa chlapci tohto mesta nachádzali. Boli často polosiroty alebo úplné siroty, ktoré stratili svojich rodičov vo vojnách a revolúciách, bez práce alebo neľudsky vykorisťovaní svojimi zamestnávateľmi, negramotní, ale túžiaci po vzdelaní, nikým nemilovaní, odvrhnutí, ale otvorení milovať a byť milovaní. Ján Bosco (alebo don Bosco – ako ho všetci volali), vnímajúc túto situáciu, sa rozhodol naplno venovať práve im, chudobným a opusteným chlapcom. Pre túto náročnú, ale krásnu prácu si zobral za vzor sv. Františka Saleského (odtiaľ meno saleziáni), lebo „meno svätého Františka Saleského je drahé Cirkvi a svetu. Je to svätec miery – miernosti, čnosti, ktorý sa neobyčajne páči i zlým.“³ Je vzorom „láskavosti, apoštolskej horlivosti a pravého humanizmu.“⁴ Vyjadril to heslom: *Da mihi animas, cetera tolle* – Daj mi duše, ostatné si vezmi. Rozhodol sa urobiť všetko, len aby zachránil duše chlapcov, ktorým zasvätil celý svoj život.

² Porov. BOSCO TERESIO: *Don Bosco*. Bratislava, 1991. CHISHOLMOVÁ JANE: *Svetové dejiny v kocke*. Bratislava, 1993.

³ ŠTECHOVÁ MARIE: *Život svätca*. Praha, 1937, s. 267.

⁴ ZSS *Pravidlá apoštolského života*, interná publikácia ZSS, čl. 28.

Toto dielo začalo v roku 1841, kedy založil pre chlapcov „putovné“ oratórium. Venoval sa im naplno: viedol ich k radostným hrám, učil ich katechizmus, privádzal ich k sviatostiam, najmä k častej a dobrej sviatosti zmierenia a k sviatosti Oltárnej. Zriadil pre nich večernú školu, učil ich remeslám, hľadal im prácu a viedol ich zamestnávateľov, aby pre nich vytvorili ľudskejšie podmienky.

Don Bosco mal svoj zvláštny výchovný systém, ktorý nazval preventívny. Bol založený na troch bodoch: rozumnosť, náboženstvo, láskavosť. Podľa neho má vychovávateľ predísť všetkému, čo by mohlo chlapcovi uškodiť. Tento systém vyžaduje veľkú dôveru, ako zo strany vychovávateľa, tak zo strany chlapca. Preventívny systém sa stal výchovnou metódou všetkých tých, ktorí pracujú v duchu dona Bosca.

V tejto práci don Bosco nebol sám, ale pomáhali mu mnohí horliví kňazi, laici a neskôr i odchovanci. Mladíkom, ktorí u neho vyrástli, už nestačilo, že mu pomáhajú pri výchove chlapcov. Chceli ho dokonalejšie napodobňovať, a preto túžili stať sa klerikmi a neskôr kňazmi a chceli s ním ostať celý život. „Postupne, pod vplyvom Ducha Svätého don Bosco pochopil, že jeho tak obsiahle a ťažké poslanie by malo väčšie možnosti pretrvania v stabilnej forme, keby sa mohol plne spoľahnúť na osoby, ktoré by sa celkom venovali tomuto poslaniu.“⁵ Keďže v tom čase v Taliansku schválili zákon, ktorý viedol k zatváraniu kláštorov a seminárov, rozhodol sa založiť spoločnosť, ktorej členovia by boli pred Cirkvou rehoľníkmi, ale pred štátom slobodnými občanmi. 18. decembra 1859 navrhol základy rehoľnej spoločnosti, ale trvalo skoro 15 rokov, kým sa zrodili a boli schválené Stanovy tejto spoločnosti. Nakoniec Svätý stolec v roku 1874 Stanovy definitívne schválil, a tak potvrdil Kongregáciu sv. Františka Saleského ako rehoľu pápežského práva.

Don Bosco cítil potrebu založiť podobné dielo i pre dievčatá. V piemontskej dedinke Mornese našiel skupinu horlivých dievčat pod vedením Márie Dominiky Mazzarellovej a miestneho kňaza dona Pestarina. Tieto mladé ženy sa venovali chudobným dievčatám v podobnom duchu ako don Bosco. Keď spoznali dona Bosca, zatúžili nasledovať ho a robiť pre dievčatá to, čo robia saleziáni pre chlapcov. Don Bosco spolu s Máriou D. Mazzarellovou vypracoval Stanovy a v roku 1872 založil Inštitút Dcér Márie Pomocnice kresťanov.

Saleziáni čoskoro začali rozširovať svoje domy i do iných miest Talianska a Európy. Ale veľkým snom dona Bosca boli misie. Tento sen sa začal naplňovať v roku 1875, keď odišli prví saleziáni do misií v Južnej Amerike. Za nimi postupne odchádzali aj Dcéry Márie

⁵ *Pravidlá apoštolského života, Úradný výklad*, interná publikácia ZSS, kap. 1.4.

Pomocnice. Dnes pôsobí takmer vo všetkých krajinách sveta viac ako 17 000 saleziánov a 16 500 Dcér Márie Pomocnice.⁶

1.2 ZALOŽENIE ZDRUŽENIA SALEZIÁNSKYCH SPOLUPRACOVNÍKOV

Proces vzniku Združenia saleziánskych spolupracovníkov možno rozdeliť na 3 obdobia:

- obdobie 1841 – 1858 – Podporovatelia dona Bosca
- obdobie 1859 – 1873 – Saleziáni rehoľníci a externí saleziáni
- obdobie 1874 – 1876 – Združenie saleziánskych spolupracovníkov

1.2.1 Podporovatelia dona Bosca (obdobie 1841 – 1858)

„Len čo sa v roku 1841 začalo dielo oratórií, hneď sa daktorí nábožní a horliví kňazi a laici ochotne zapojili do práce, ktorá sa už vtedy medzi ohrozenými mladíkmi ukazovala taká veľká. Títo spolupracovníci a spolupracovníčky boli v každom čase oporou zbožných diel, ktoré nám Božia prozreteľnosť vkladala do rúk.“⁷ Medzi týmito dobrodincami, podporovateľmi a tiež spolupracovníkmi Spoločnosti sv. Františka Saleského boli známe postavy kňazov, turínskych laikov, ale i jednoduché osoby z ľudu. Ich spolupráca bola veľmi rozmanitá: vyučovanie katechizmu, pomoc vo večerných školách a pri asistencii chlapcov, vyhľadávanie práce najmä tým, ktorí sa vracali z väzenia, starostlivosť tzv. mám o kuchyňu a o bielizeň chlapcov a nechýbala ani finančná podpora diel. Sám don Bosco o tom píše vo svojich Životopisných pamätiach takto: „Dejiny saleziánskych spolupracovníkov sa začínajú rokom 1841, keď sa začali zhromažďovať v Turíne chudobní a opustení chlapci. Boli zhromažďovaní do vhodných miest a kostolov, boli vedení k radostným a slušným hrám, vyučovaní a privádzaní k tomu, aby hodne prijímali sviatosti birmovania, pokánia a sviatosť Oltárnu. Aby bolo možné splniť mnohé a rôzne takého úlohy, dali sa dohromady niektorí páni, ktorí osobným pričinením a ich štedrosťou podporovali dielo takzvaných sviatočných oratórií. Osvojili si názov podľa úlohy, akú plnili, no všeobecne sa im hovorilo dobrodinci,

⁶ Porov. *Saleziáni a saleziánska rodina* in *Don Bosco na Slovensku*, multimediálne CD. Bratislava, 1999.

⁷ BOSCO JÁN: *Saleziánski spolupracovníci alebo praktický spôsob podporovať dobré mravy a byť užitočný občianskej spoločnosti*. Turín, 1876, čl. Čitateľovi in *ZSS Pravidlá apoštolského života*, interná publikácia ZSS.

podporovatelia a tiež spolupracovníci spoločnosti sv. Františka Saleského.“⁸ Najväčšou a príkladnou postavou spolupracovníčky Oratória je mama Margita, mama dona Bosca, ktorá svoju starobu prežila v Oratóriu v službe svojmu synovi a jeho chlapcom.

Pre týchto podporovateľov a saleziánskych spolupracovníkov don Bosco vyžiadal niektoré duchovné výhody, ktoré boli udelené svätou Stolicou dekrétom z 18. apríla 1845.

„Už v roku 1850 don Bosco zamýšľal organizovať spolupracovníkov na svojom diele.“⁹ Prichádzal k presvedčeniu, že títo spolupracovníci by sa mohli stať dajakým združením. V roku 1850 oznámil svätej Stolicí, že sa v Turíne vytvorila Spoločnosť s titulom a pod ochranou sv. Františka Saleského, do ktorej patrili kňazi i laici, ktorí riadili Oratórium, alebo poskytovali svoju pomoc mládeži, ktorá Oratórium navštevovala. Zároveň požadoval „väčšie výhody tým, čo sú združení a ďalšie výhody tým, čo nie sú združení. Takéto výhody boli poskytnuté dekrétom z 28. septembra 1850.“¹⁰

Don Bosco vzhľadom na stále prichádzajúce množstvo chlapcov otváral ďalšie školy a ďalšie sviatočné oratóriá v iných častiach mesta. Aby sa v nich zachovala „jednotnosť ducha, disciplíny a vedenia, a aby sa dielo Oratórií upevnilo na silnom základe“, najvyšší predstavený – mons. Frasoni oficiálne ustanovil dňa 31. marca 1852 za hlavného direktora týchto Oratórií dona Bosca a udelil mu všetky potrebné a vhodné právomoci.¹¹ Nešlo len o jednotu v činnosti, ale aj o zachovanie jednoty ducha medzi tými, ktorí pracovali v prospech mládeže.

1.2.2 Saleziáni rehoľníci a externí saleziáni (obdobie 1859 – 1873)

Keď v roku 1859 don Bosco zakladá Kongregáciu sv. Františka Saleského, pôvodná Spoločnosť nezanikla, ale „bola rozdelená na dve kategórie, skôr na dve rodinné časti. Tí, čo boli slobodní a cítili v sebe povolanie, sústredili sa v živote komunity, bývali v budove, ktorú vždy považovali za materský dom a centrum zbožnej spoločnosti. Ostatní alebo externí, naďalej žili vo svete, v kruhu svojich rodín, ale pracovali na podporovaní diela Oratórií pod názvom Únia alebo Kongregácia podporovateľov alebo spolupracovníkov sv. Františka Saleského.“¹²

⁸ *Pravidlá apoštolského života, Úradný výklad*, c. d. kap. 2.

⁹ *ZSS Pravidlá apoštolského života*, c. d., Úvod.

¹⁰ *Pravidlá apoštolského života, Úradný výklad*, c. d., kap. 2.

¹¹ *Ibidem*

¹² *Pravidlá apoštolského života, Úradný výklad*, c. d., kap. 1.4.

Keď v roku 1864 don Bosco predkladá v Ríme Stanovy Kongregácie, je v nich aj XVI. kapitola, ktorá hovorí o externých členoch. Text tejto kapitoly hovorí:

1. „Každá osoba, i keď žije vo svete, vo svojom dome, v kruhu svojej rodiny, môže patriť do našej spoločnosti.

2. Nemusí robiť nijaký sľub, bude sa však usilovať praktizovať tú časť Pravidiel, ktorá vyhovuje jej veku, životnému stavu a podmienkam, ako napr. učiť a podporovať učenie katechizmu chudobných detí, organizovať rozširovanie dobrých kníh, umožňovať organizovanie trojdňových pobožností, deviatnikov, ústraní a iných diel kresťanskej lásky, ktoré sú zamerané zvlášť na duchovné dobro mladých a na triedu ľudových vrstiev.

3. Aby mohli byť účastní duchovných dobier Spoločnosti, je treba, aby členovia urobili hlavnému predstavenému aspoň prísľub angažovať sa a žiť spôsobom, ktorý hlavný predstavený posúdi a uzná za taký, čo je zameraný na väčšiu slávu Božiu.

4. Taký prísľub však nezaväzuje pod hriechom, dokonca ani všedným.

5. Člen našej Spoločnosti, ktorý ju opustí z oprávneného dôvodu, bude považovaný za externého člena a bude sa môcť naďalej zúčastňovať na duchovných dobrách celej Spoločnosti, ak bude zachovávať tú časť Pravidiel, ktorá je predpísaná pre externých členov.“¹³

Takéto začlenenie laikov do rehoľnej spoločnosti bolo prvkom nevídaným a vtedajšiemu cirkevnému právu aj neznámym. Rímska kongregácia celé Stanovy vrátila na prepracovanie. Ale don Bosco so svojou piemontskou tvrdohlavosťou sa nedal odradiť a Stanovy síce prepracoval, ale XVI. kapitolu (síce upravenú) ponechal. Keď ani vtedy Stanovy neschválili, kapitolu o externých členoch uviedol v dodatku. Nakoniec, aby dosiahol schválenie Stanov, čo sa stalo až v roku 1874, musel kapitolu o externých saleziánoch úplne vynechať.

1.2.3 Združenie saleziánskych spolupracovníkov (obdobie 1874 – 1876)

Don Bosco sa nenechal odradiť a hľadal iný spôsob, ako zapojiť laikov do Kongregácie. V roku 1874 vypracoval v hlavných líniách smernice pre Združenie sv. Františka Saleského. Radil sa s direktormi Oratórií, ale tí považovali Združenie len za jednu z mnohých konfraternít.¹⁴ Po mnohých konzultáciách a úpravách sa rozhodol pre Združenie na spôsob

¹³ MB VII., 885 in *Nesprávne pochopený zakladateľ*, rukopis.

¹⁴ Porov. BOSCO TERESIO: c. d., s. 317.

tretích rádoch, ale „s tým rozdielom, že v tretích rádoch kresťanská dokonalosť spočívala v nábožnosti, kým hlavným cieľom Združenia je činný život v službách lásky blížnemu, najmä ohrozenej mládeži“.¹⁵

„Prvý program pre spolupracovníkov je vytlačený v roku 1874. Vtedy ich nazýva kresťanskou spoločnosťou. V roku 1875 zlepšuje svoj návrh. Vtedy hovorí o „spolku pre dobré diela“. V roku 1876 vidíme už meno saleziánskych spolupracovníkov. „V týchto rokoch sa fyziológia spolupracovníka upevnila navždy.“¹⁶

Keď sa v návrhu, predloženému Piovi IX., hovorilo len o spolupracovníkoch, vytkol to pápež donovi Boscovi slovami: „Ženy mali vždy hlavnú účasť v dobrých dielach, v samotnej Cirkvi, v obrátení národov. Už svojimi prirodzenými sklonmi znamenajú pre udržanie dobrých diel – čo sa týka podnikavosti a dobrotivosti – viac ako muži. Keby ste ich vylúčili, zbavili by ste sa najväčšej pomoci.“¹⁷ Na radu pápeža don Bosco rozšíril Združenie aj pre ženy.

Pius IX. toto Združenie schválil nepriamo v breve „Cum sicuti“ 9. mája 1876 tým, že mu udelil tie isté duchovné privilégia, ako mal tretí rád sv. Františka Assiského. Onedlho potom, 12. júla, pápež schválil aj Pravidlá Združenia saleziánskych spolupracovníkov s názvom Saleziánski spolupracovníci alebo praktický spôsob podporovať dobré mravy a byť užitočný občianskej spoločnosti. Tieto pravidlá uviedol dôležitým príhovorom „Čitateľovi“ a pridal k nim pápežské Breve a zoznam odpustkov. Don Bosco v týchto Pravidlách hovorí o hlavnom ciele saleziánskych spolupracovníkov nasledovne: „Hlavným cieľom saleziánskych spolupracovníkov je zdokonaľovať sa takým životom, ktorý sa podobá životu spoločnému. Mnohí by radi vstúpili do rehole, ale pre vek, zdravie, stav a veľmi často pre nedostatok vhodnej príležitosti im to nie je možné. Títo ľudia, keď sa stanú saleziánskymi spolupracovníkmi, môžu pokračovať vo svojom riadnom zamestnaní vo svojich rodinách a žiť, akoby skutočne boli v saleziánskej kongregácii.“¹⁸

Prvá konferencia saleziánskych spolupracovníkov v Turíne bola 16. mája 1878 v kaplnke sv. Františka Saleského. Don Bosco im v príhovore naznačil účel združenia: žiť v rodine a v spoločnosti v duchu saleziánskom, t. j. v duchu činnej viery.¹⁹

¹⁵ BOSCO JÁN: c. d., Pravidlá saleziánskych spolupracovníkov, čl. 3.

¹⁶ MB XI., 71 in ŠTECHOVÁ MARIE: c. d, s. 449.

¹⁷ MB XI., 74 in *Ibidem*.

¹⁸ BOSCO JÁN: c. d., Pravidlá saleziánskych spolupracovníkov, čl. III.

¹⁹ Porov. MB XIII., 324 in ŠTECHOVÁ MARIE: c. d., s. 449.

„Keď posielala don Bosco svoje posledné slová saleziánskym spolupracovníkom, vďačne uznáva ich veľký podiel: Bez vašej lásky nebol by som mohol vykonať nič alebo len veľmi málo. Vašou láskou však, z milosti Božej, zotreli sme mnoho slz a zachránili mnoho duší. Vašou láskou sme založili misie až v najodľahlejších končinách zeme a poslali stá robotníkov, aby rozširovali a vzdelávali tajomnú vinicu Pána.“²⁰

Pri smrti dona Bosca „bolo spolupracovníkov okolo 80000. I keď hodnota čísla nie je v jeho veľkosti, je tu niečo, čo nám odhaľuje tajomstvo saleziánskeho úspechu“.²¹

2. DEJINY SALEZIÁNSKYCH SPOLUPRACOVNÍKOV NA SLOVENSKU

2.1 DOBRODINCI DONA BOSCA (OBDOBIE 1921 – 1965)

Dejiny saleziánskych spolupracovníkov na Slovensku veľmi úzko súvisia s príchodom prvých slovenských saleziánov.

Už za života dona Bosca prenikali na Slovensko správy o tomto svätcovi a o jeho výchovnej činnosti medzi chlapcami. V mnohých mladíkoch skrsla túžba nasledovať Ježiša Krista práve v duchu dona Bosca. Už v roku 1905 odchádza prvý slovenský mladík (Ľudovít Hudek) do maďarského saleziánskeho ústavu pri Turíne a za ním mnohí ďalší do rôznych saleziánskych ústavov v Taliansku a Uhorsku. Postupne v roku 1921 vznikol prvý Slovenský saleziánsky ústav v Perosa Argentina v severnom Taliansku. Veľká túžba mať saleziánsky ústav aj na Slovensku sa naplnila v roku 1924, keď hlavný predstavený Kongregácie sv. Františka Saleského – Filip Rinaldi vyhovel žiadosti slovenských biskupov. Za miesto sídla bol zvolený Šaštín. „Po devätnástich rokoch prišli slovenskí saleziáni so svojimi žiakmi z Talianska do Česko-slovenskej republiky, do Šaštína, na Slovensko. Takto sa terajšia národná kultúrna pamiatka – Bazilika Panny Márie Sedembolestnej, s veľkým kláštrom, stala kolískou diela Jána Bosca na Slovensku.“²²

V tomto čase ešte neexistovalo Združenie saleziánskych spolupracovníkov, ale bolo mnoho spolupracujúcich, ktorí podporovali saleziánske dielo. Možno ich nazvať

²⁰ ŠTECHOVA MARIE: c. d., s. 447.

²¹ *Ibidem*, s. 450.

²² SCHMIDT ZOLTÁN: *Prehľad dejín saleziánskeho diela na Slovensku*. Šaštín-Stráže, 2004, s. 19.

podporovateľmi alebo tzv. dobrodincami dona Bosca. Ich aktivita spočívala najmä vo finančnej pomoci. Najprv podporovali slovenských chlapcov, ktorí študovali v saleziánskych ústavoch v Taliansku. Keď prišli saleziáni na Slovensko, podporovali vznikajúce saleziánske diela.

Donovi Boscovi záležalo na tom, aby spolupracovníci a podporovatelia jeho diela boli informovaní o dianí v saleziánskej rodine. Preto založil pre nich časopis Saleziánske zvesti, cez ktorý sa im prihovárал a ich formoval. Bol to výborný prostriedok na zjednocovanie a udržiavanie saleziánskeho ducha. „Po príchode saleziánov do Šaštína už v prvých rokoch začal vychádzať pre saleziánskych spolupracovníkov a dobrodincov časopis Don Bosco. Neskôr dostal nový názov: Saleziánske zvesti.“²³ Tento časopis vychádzal len do päťdesiatych rokov, kedy ho zlikvidoval komunistický režim.²⁴

Viditeľná spolupráca so saleziánmi a podpora dobrodincami skončila rokom 1950, kedy štát zhabal saleziánske ústavy a saleziánom zakázal akúkoľvek činnosť. Hoci sa štátne orgány nazdávali, že tým saleziánske dielo zničili, nepodarilo sa im to. Saleziáni videli protináboženský boj po roku 1948, a preto urobili opatrenia na záchranu saleziánskeho diela. Tak ako celá Cirkev na Slovensku, aj saleziáni začali pracovať v „podzemí“.

Napriek totalite sa našlo veľa spolupracovníkov, ktorí podporovali tajné saleziánske dielo. „Niektorí za to platili i dlhoročným žalárom, napr. Jozef Hercog zo Šaštína, Ing. Rudolf Stano z Bratislavy, Rafael Peltzner zo Šaštína, Mária Kišková zo Šaštína, lekár Dr. Štefan Jablonický z Bratislavy, šenkvičský farár Alfonz Paulen a iní.“²⁵

2.2 PRÍPRAVA NA VZNIK ZDRUŽENIA SALEZIÁNSKÝCH SPOLUPRACOVNÍKOV (OBDOBIE 1965 – 1979)

Roky totality a prenasledovania viedli saleziánov k hľadaniu spôsobov, ako ostať vernými svojmu povolaniu, ako ďalej rozvíjať svoju činnosť. Aj v týchto ťažkých rokoch Boh vzbudzoval v mladíkoch, ktorým sa v tajnosti venovali saleziáni, rehoľné povolania. Prvým tajným novicom, a odo dňa 12. 12. 1954 saleziánom, bol Ivan Gróf (neskorší iniciátor vzniku Združenia saleziánskych spolupracovníkov). Tak postupne vyrastali saleziáni, ktorí boli pripravení apoštolovať a venovať sa mladým i napriek ťažkej politickej a náboženskej situácii.

²³ MACÁK ERNEST: *40 ročná kalvária – dejiny slovenských saleziánov 1949 – 1989*, rukopis.

²⁴ Porov. Ibidem

²⁵ Ibidem

Za pevne uzavretými hranicami Slovenska, cez ktoré len veľmi ťažko prenikali informácie o dianí v Cirkvi, sa v rokoch 1962 – 1965 uskutočnil II. Vatikánsky koncil. Jeho dokumenty znamenali pre Cirkev obrodenie a nový impulz. Veľký význam pre zaangažovanie laikov v Cirkvi zohrala encyklika Pavla VI. Nová evanjelizácia. Povzbudzovala k vytváraniu malých základných duchovných spoločenstiev v Cirkvi, ktoré majú byť oživením farností. Tieto majú zobudiť ostatných z tradičného kresťanstva k hlbšiemu prežívaniu kresťanských hodnôt. Spomínané dokumenty sa k nám dostávali len veľmi ťažko a po mnohých rokoch.

Zlom na Slovensku nastal v roku 1968, kedy sa obnovila náboženská sloboda a saleziáni mohli svoju činnosť vykonávať verejne. Snažili sa spoznávať dokumenty koncilu a v ich duchu oživovať duchovný život, pracovať s mladými, s rodinami, so študentmi, vytvárať väčšie profesné skupiny. Snažili sa o farskú obnovu a o prebudenie života farnosti aj mimo kostola.²⁶ Niektorí kňazi odišli do duchovnej služby biskupstiev.²⁷

Po normalizačných rokoch 1969 – 1970 boli tieto pokusy pracovať po novom potlačené. Činnosť saleziánov vo farskej službe bola sledovaná a podstatne obmedzovaná. Keďže náboženstvo malo byť praktizované len v kostoloch za účelom odstránenia verejne praktizovaného kresťanstva, zo škôl sa vytlačalo vyučovanie náboženstva. „Niektorí kňazi na túto činnosť nedostali súhlas, alebo im bol súhlas štátu na bohoslužby odobratý. Pre „aktívnych“ však práca nekončila, lebo videli v tom svoje povolanie. Začali pracovať v ilegalite a „po pracovnej dobe“ – poobede, večer a cez voľné soboty, ktoré boli výdobytkom rokov 1968 – 1969. Pokračovali v nadšení a vytváraní malých spoločenstiev s počtom 5 – 8 členov. Títo sa stretávali s aktívnymi laikmi, vedúcimi alebo len staršími priateľmi.“²⁸ Takto mnohí tajní saleziáni v pokoncilovom nadšení vytvárali malé spoločenstvá. Laikov v nich viedli k tomu, že keď chcú žiť opravdivé kresťanstvo, musia sa vymaniť z málo funkčných farností a sústrediť sa do malých spoločenstiev, poznávať Božie slovo a realizovať ho vo svojom živote.²⁹

„Takto sa v rokoch 1970 – 1975 formovala nová skupina mladých veriacich, ktorí boli zapálení, ale často, keď sa zo štúdia v cudzom meste vracali naspäť do svojich domovov, nedokázali v novom prostredí sami pokračovať a ich zápal zhasol. Inšpiratívnym sa stal rok

²⁶ Porov. BENIKOVSKÝ JOZEF, osobné svedectvo, Žilina, 15. 1. 2001.

²⁷ Porov. SCHMIDT ZOLTÁN: c. d., s. 14.

²⁸ BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

²⁹ Porov. ŠPALDOŇ ALOJZ, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 9. 2000.

1975 – Svätý rok, kedy nastalo oživenie v podzemnej Cirkvi aj vďaka Vatikánskemu rozhlasu a už začatej práci.³⁰

Po celom Slovensku v období 1970 – 1980 vznikali skupinky zapálených mladých ľudí, ochotných žiť hlbšie svoje kresťanstvo aj navonok, z ktorých sa po roku 1980 mnohí rozhodli stať saleziánskymi spolupracovníkmi. Tieto skupiny sa vytvárali okolo tajných saleziánov, ktorí pôsobili v danom meste. Každý salezián mal svoje civilné zamestnanie, preto sa im mohol venovať až vo svojom voľnom čase, teda cez víkendy a po pracovnej dobe. Venoval sa mladým podľa svojich darov a potrieb, ktoré videl vo svojom okolí: stredoškolskej, učňovskej a vysokoškolskej mládeži alebo zmiešaným a manželským skupinám. Z nich si postupne vyberal tých aktívnejších, aby sa im hlbšie duchovne venoval. Prebúdzať v nich záujem o duchovné hodnoty, odporúčal im literatúru na prehĺbenie duchovného života (napr. Filotea, Deň čo deň, Hovor Pane a pod.), využíval vysielanie Vatikánskeho rozhlasu. Burcoval ich do apoštolátu a aktívnych zapájal do ďalšieho apoštolátu. Až tým, ktorí boli zapálení, sa odhalil ako kňaz-salezián. Takto vznikali aktívne skupinky, ktoré boli mnohokrát pre farských kňazov otázkou, prečo tak títo mladí žijú a odkiaľ tie nové myšlienky berú. Všetko organizačné však zostávalo pre mnohých zahalené.³¹

Tieto skupiny často pozostávali z mladých, ktorí do daného mesta prišli kvôli štúdiu. „Keď skupinky v roku 1977 narastali a študenti sa rozchádzali do ostatných miest, práca často skončila, lebo

- skupinka bola založená na čas štúdií,
- viedol ju laik alebo kňaz, ktorý bol často prekladaný, lebo ho sledovala Štátna bezpečnosť (ďalej ŠtB),
- tým sa vytvárala skupina kňazov a veriacich, ktorí boli viazaní len jeden na druhého, tzv. dvorní kňazi.

Predstavený saleziánskej rodiny don Andrej Dermek videl tieto narastajúce problémy rozpadu skupín po určitom čase, a tak poveril v roku 1977 don Václava Kociana štúdiom celosvetových materiálov o Združení saleziánskych spolupracovníkov a prípravou materiálov pre vytvorenie podmienok na Slovensku. Tieto sa následne v jednotlivých centráloch preberali. Niektorí saleziánski kňazi to pochopili, iní nie, nakoľko do výberu duchovných materiálov si každý kňaz-salezián pripravoval vlastné materiály alebo tie, ku ktorým prišiel

³⁰ BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

³¹ Porov. BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

a vyhovovali mu. Takto začala celoslovenská osveta, aby sa zo spolupracujúcich stávali spolupracovníci.³²

Roky 1978 – 1979 boli rokmi aktívnej prípravy mladých. Od týchto mladých sa vyžadoval:

- aktívny a pravidelný modlitbový život,
- denne ranné čítanie a rozjímanie Svätého Písma aspoň 10 – 15 minút,
- podľa možnosti denná účasť na svätej omši,
- apoštolát, konkrétny v prostredí, v ktorom sa nachádzali,
- svedectvá kresťanského života,
- denné čítanie duchovnej literatúry podľa stavu (učeň, stredoškólák, vysokoškólák),
- duchovné vedenie.

Týmto aktívnym mladým ľuďom, ktorí boli pod vedením saleziánov aspoň 3 – 4 roky, boli ponúkané nové materiály vydávané formou samizdatov (tzv. klepaníc), v ktorých bol načrtnutý projekt budúceho spolupracovníka, ktorý chce pracovať v apoštoláte pre záchranu duší. Od jesene 1979 prebiehali prvé formácie na úrovni centier, kde pracovali jednotlivo alebo po skupinkách tajní saleziáni.³³ Snažili sa formovať nie spolupracovníkov silnej osobnosti, ale saleziánskych spolupracovníkov, ktorí by boli nezávislí na osobe, napojení na saleziánsky ideál, saleziánsku rodinu, saleziánsku charizmu a disponibilní prejsť aj pod iné duchovné vedenie.³⁴

Postupne myšlienka o Združení saleziánskych spolupracovníkov (ďalej ZSS) dostávala jasnejšiu podobu, i keď ešte nešlo o Združenie v tej forme, aká je dnes (s presne určenými podmienkami formácie, príslužbu, s vymedzenou organizačnou štruktúrou). Toto snaženie bolo výsledkom 21. Generálnej kapituly SDB v roku 1978, ktorá sa zaoberala formáciou saleziánskych spolupracovníkov a ich obnovou v saleziánskom svete i mimo neho. Saleziánsky inšpektor don Andrej Dermek poveril don Václava Kociana, aby rozbehol Združenie na Slovensku, „nie pre jeho vynikajúce schopnosti a veľký charakter, ale kvôli jeho vrúcnej úcte k Panne Márii“³⁵. Chcel tým naznačiť, že toto dielo zveruje pod ochranu Panny Márie, aby ho diabol nezničil.

³² Ibidem

³³ Porov. Ibidem

³⁴ Porov. KOCIAN VÁCLAV, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 09. 2000.

³⁵ Ibidem

2.3 VZNIK A ROZVOJ ZDRUŽENIA SALEZIÁNSKÝCH SPOLUPRACOVNÍKOV (OBDOBIE 1980 – 2000)

2.3.1 Celkové formovanie Združenia saleziánskych spolupracovníkov

Združenie saleziánskych spolupracovníkov vzniklo v roku 1980, kedy do rúk dona Václava Kociana zložili prísľuby prví saleziánski spolupracovníci vo Zvolene. Prísľuby a aj stretnutia saleziánskych spolupracovníkov prebiehali v úplnej tajnosti. Aby sa predišlo zverejneniu ZSS a jednotlivých členov pred ŠtB, nesmeli sa viesť žiadne písomné záznamy o tých, ktorí prísľuby skladali. To spôsobilo, že dátumy prvých prísľubov sa líšia. Oficiálne prvé prísľuby boli dňa 10. februára 1980. Podľa svedectva Štefana Buláka prvé prísľuby boli ešte pred týmto dátumom, ktoré vo Zvolene skladali štyria laici do rúk dona Kociana. Medzi nimi bol aj Štefan Bulák.³⁶ Podľa internej databázy spolupracovníkov by to malo byť 1. januára 1980.

Mnohí z týchto spolupracovníkov prišli do Zvolena kvôli štúdiu. Keď toto štúdium ukončili, vrátili sa do svojich domovov a tam šíрили saleziánskeho ducha. Boli zasiatym semienkom v iných mestách, kde Združenie zapustilo korene.

Prísľuby v prvých rokoch po roku 1980 sú ovocím niekoľkoročnej formácie mládežníckych a manželských spoločenstiev saleziánmi po celom Slovensku. Medzi nimi majú najväčší podiel na šírení diela saleziánskych spolupracovníkov don Ivan Gróf, ktorý pôsobil na západnom Slovensku (hlavne v Senci a okolí), don Václav Kocian, ktorý pôsobil na strednom Slovensku (vo Zvolene a okolí) a don Alojz Špaldoň, ktorý pôsobil na východnom Slovensku (v Prešove a okolí). Postupne začínali vznikať strediská vo Zvolene, Senci a Košiciach. Do roku 1986 vzniklo šesť stredísk:

- na západe: Bratislava-Trnava
- Senec-Bernolákovo-Ivanka
- Ilava-Púchov
- v strede: Orava-Žilina
- Zvolen a okolie
- na východe: Košice-Prešov³⁷

Každé stredisko duchovne viedol delegát. Bol to kňaz-salezián, ktorý poskytoval duchovnú službu členom, ako sú duchovné vedenie, duchovné obnovy, duchovné cvičenia.

³⁶ Porov. BULÁK ŠTEFAN, osobné svedectvo, Novot', 13. 2. 2001.

³⁷ Porov. HORVÁTH ANTON, osobné svedectvo, Trnava, 28. 11. 2000.

Medzi členov vnášal saleziánskeho ducha a usmerňoval apoštolát spolupracovníkov, aby bol v duchu dona Bosca. Zo spolupracovníkov stredisko viedol tajomník koordinátor (dnes koordinátor), ktorý mal na starosti koordináciu, formáciu a animáciu členov. Postupne sa obdobie tejto jeho služby vyformovalo tak, že bol volený maximálne na dve funkčné obdobia, pričom jedno obdobie trvalo tri roky. Bol členom miestnej rady, spolu s ďalšími spolupracovníkmi, ktorí boli volení tiež na tri roky a maximálne na dve obdobia.

V roku 1984 vznikla Inšpektoriálna rada, ktorá bola zložená z tajomníkov koordinátorov a delegátov jednotlivých stredísk. Stretávali sa s inšpektorom donom Jozefom Kaiserom v Dolnej Súči. Predmetom stretnutí boli informácie o živote v jednotlivých strediskách, o duchovnom živote, apoštoláte, literatúre, formačných prameňoch a o ďalších plánoch. Z dôvodu bezpečnosti a stálej sledovanosti ŠtB boli tieto stretnutia skôr apoštolisko-animáčné, na vzájomné podelenie sa o skúsenosti v apoštoláte a pre pocit spolupatričnosti. Inšpektoriálnym tajomníkom koordinátorom v rokoch 1984 – 1989 bol František Múčka zo Senca. Za prvého inšpektoriálneho delegáta bol menovaný don Václav Kocian. V auguste 1987 sa novým inšpektoriálnym delegátom stal don Ivan Gróf.

V tomto období sa veľký dôraz kládol na vybudovanie spoločenstva spolupracovníkov, ktoré sa stalo základom strediska. Apoštolát týchto spolupracovníkov spočíval predovšetkým vo vydávaní svedectva v rodinách a na pracovisku, vo svedectve osobného života a nebojácnom postoji za pravdu. Dôraz sa kládol aj na individuálny apoštolát a na vedenie nejakej skupinky.³⁸

Počas totality formácia spolupracovníkov spočívala v dvoch stupňoch. Nižším stupňom bola ašpirantská príprava, ktorá spočívala v ľudskej a kresťanskej formácii. Od ašpirantov sa vyžadovalo určité náboženské vzdelanie (katechizmus, séria katechetických príručiek Cesta k pravde, napísaných donom Ivanom Grófom), duchovné vedenie u saleziánov a apoštolát. Vyším stupňom bola kandidátska príprava, ktorá bola zameraná na saleziánsku formáciu. Bolo to radostné stretnutie nad formačnými materiálmi, ktoré sa skladali z 12 formačných tém a vysvetľovania stanov. Formácia prebiehala podľa Príručky pre formáciu z roku 1977, ktorá bola schválená v Ríme podľa smerníc II. Vatikánskeho koncilu a bola poskytnutá na odskúšanie na niekoľko rokov. Aby sa predišlo materiálnym dôkazom pri prípadnej prehliadke ŠtB o členoch ZSS, kandidáti nepodávali žiadosti o vstup do ZSS ako dnes. K prísľubu bolo potrebné slobodné rozhodnutie kandidáta, dobrovzdanie miestnej rady a

³⁸ Porov. BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

súhlas inšpektoriálnej rady. Na odporúčanie dona Ivana Grófa kandidáti skladali prísľuby najčastejšie na sviatok dona Bosca alebo v iný saleziánsky sviatok. Keď bolo potrebné stredisko rozdeliť, odporúčal to urobiť na sviatok Nepoškvrneného počatia Panny Márie.

Podmienky slobody po roku 1989 ukázali nové možnosti činnosti, preto bolo potrebné pristúpiť k reorganizácii ZSS. Toto obdobie zmien mal na starosti Anton Horváth, ktorý bol zvolený za inšpektoriálneho koordinátora na roky 1990 – 1993. Oficiálne vystupovanie voči štátnym orgánom si vyžiadalo zaregistrovanie sa na Ministerstve kultúry. Dňa 26. 2. 1990 Ministerstvo kultúry potvrdilo, „že Združenie saleziánskych spolupracovníkov na Slovensku obnovuje svoju činnosť na území Slovenska.“³⁹

Počas desiatich rokov existencie ZSS sa toto dielo rozrástlo natoľko, že v roku 1991 malo 288 členov a 85 aspirantov, ktorí boli v 8 strediskách. Pre veľký počet členov v strediskách a pre veľké vzdialenosti skupín v rámci stredísk bolo potrebné pristúpiť k ich reorganizácii. Na sviatok Sedembolestnej Panny Márie dňa 15. 9. 1991 inšpektoriálna rada schválila rozčlenenie stredísk, čím vzniklo 13 stredísk.⁴⁰

Keďže už bolo možné zverejňovať informácie o ZSS, od roku 1991 začína „vychádzať“ informačný časopis o živote jednotlivých stredísk. Išlo len o strojom písané štyri listy formátu A4, ktoré dostal každý koordinátor strediska. Slúžil na odovzdávanie informácií o činnosti jednotlivým strediskám. Je to predchodca Spravodaja Združenia saleziánskych spolupracovníkov, ktorý začal vychádzať od roku 1994 ako interný časopis ZSS.⁴¹

V roku 1993 malo ZSS 18 stredísk, v ktorých bolo 392 členov s prísľubmi a 61 kandidátov. V roku 1994 a aj v roku 1997 bol na tri roky zvolený za koordinátora inšpektoriálnej rady Viliam Beňo. Pod jeho vedením v roku 1995 začína nový spôsob formácie. Formácia spočíva v dvoch fázach, a to v predašpirantáte a aspirantáte. Predašpirantát je zameraný na ľudskú a kresťanskú formáciu v dĺžke jedného roka a podľa potreby i viac. Aspirantát je už samotná saleziánska formácia, v ktorej sa študujú Pravidlá ZSS a spoznáva sa saleziánsky duch. Tento stupeň trvá jeden, maximálne dva roky. Od roku 1998 formácia prebieha podľa nových už definitívnych formačných materiálov, jednotných pre celé ZSS.

Približne v roku 1995 sa saleziánskym spolupracovníkom dostali do rúk obnovené Pravidlá apoštolského života, ktoré boli schválené dňa 24. 5. 1986 hlavným predstaveným

³⁹ List Ministerstva kultúry SSR zo dňa 26. 2. 1990 v Bratislave pod číslom MK 682/90-15, archív ZSS.

⁴⁰ Porov. HORVÁTH ANTON, osobné svedectvo, Trnava, 28. 11. 2000 a 18. 2. 2001.

⁴¹ Porov. Ibidem

Saleziánskej spoločnosti Egidiom Viganóm. Dovtedy sa ZSS riadilo pravidlami, ktoré boli na základe smerníc II. Vatikánskeho koncilu vypracované na skúšku v roku 1974.

V roku 2000 malo ZSS 653 členov s príslubmi v 25 strediskách.⁴² V tomto roku bol za koordinátora zvolený Rafael Ambros a po ňom v roku 2003 Viliam Šinaľ. V roku 2006 bol za provinciálneho koordinátora zvolený Peter Krajčovič.

2.3.2 Vývoj jednotlivých stredísk

2.3.2.1 STREDISKO ZVOLEN

Prvým strediskom na Slovensku, kde saleziánski spolupracovníci skladali prísluby, je Zvolen. Možno povedať, že tu sa zrodilo Združenie saleziánskych spolupracovníkov, a to najmä vplyvom dona Václava Kociana.

Vo Zvolene pôsobila silná skupina tajných saleziánov-kňazov, najmä don Václav Kocian, don Štefan Urban, don Jozef Gibala, don Tibor Janúch, don Jozef Šebo a ďalší. Títo sa v rokoch 1976 – 1979 venovali skupinkám mladých z Detvy, Vígľaša a Zvolena. Každá skupinka mala 5 – 8 členov, ktorí sa pod apoštolským vedením saleziánov venovali ďalším 2 – 3 skupinkám chlapcov, dievčat, miništrantov, prvákov vysokoškolákov. Don Václav Kocian mal v skupinkách podchytených vysokoškolákov (pochádzajúcich aj z iných miest), pracujúce dievčatá, zmiešané skupinky z Vígľaša a Detvy a manželské páry.⁴³

Saleziáni na zachytenie mladých využívali rôzne možnosti a kontakty. Možno povedať, že Boh si nájde spôsob, ako priviesť človeka bližšie k sebe. Nakoniec nám ostáva uznať, že Božie cesty sú nevyspytateľné. Možno to vidieť aj zo svedectva Štefana Buláka, ktoré je len jedným z mnohých. Ako mladý chlapec odišiel zo školy v Námestove do Banskej Bystrice, aby študoval za automechanika. Býval na internáte na Sliači. Raz mu hospodárka na internáte celkom nečakane navrhla, že mu vybaví vychádzku, aby mohol ísť večer do kostola. Tam sa stretol s mladými zo Sliača. Začal chodiť do skupiny do Zvolena, ktorú viedli vysokoškoláci. Cez stretávania, výlety našiel mnohých priateľov, medzi ktorými vládla spolupatričnosť, rodinnosť. Raz dostal od dona Kociana opraviť trabanta. Bolo to jeho prvé stretnutie s ním. Prekvapilo ho, že mu ako učňovi dôveruje. Postupne nadviazal s ním bližší

⁴² Porov. Príloha č. 1.

⁴³ Porov. BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

kontakt, ktorý prerástol do individuálneho duchovného vedenia, až k príslubom saleziánskeho spolupracovníka.⁴⁴

Don Kocian si veľmi dobre uvedomoval, že saleziáni ku svojej kňazskej účinnosti potrebujú pomoc zodpovedných laikov. A tiež postupne spoznával a objavoval bohatstvo Charizmatického hnutia. Z toho pramenili jeho dve veľké túžby: oživiť saleziánskych spolupracovníkov a vytvárať podmienky pre nové Turíce na Slovensku. Skupiny, ktorým sa venoval, zapaloval pre obe tieto myšlienky. Postupne ich vovádzal do projektu spolupracovníkov a nadchýnal pre myšlienku pracovať ako don Bosco na záchrane duší. Zároveň im odhaľoval krásu a silu charizmatickej modlitby.⁴⁵

Príprava na príslub bola v tých časoch dosť všeobecná. Tým, ktorí žili v spoločstvách, po určitej duchovnej príprave bola ponúknutá možnosť stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi. Na Vianoce 1979 určil vtedajší inšpektor don Andrej Dermek termín prvých príslubov na 10. februára 1980. V tento deň zložilo do jeho rúk príslub asi 10 aktívnych laikov. Doobeda skladali prísluby slobodní v byte don Kociana a poobede manželské páry v byte rodiny Václavíkovej. Bola to 5. nedeľa v období cez rok a pri sv. omši sa čítalo evanjelium o zázračnom rybolove a povolaní Petra (Lk 5, 1-11). V homílii don Dermek vysvetlil, čo znamená ísť na hlbinu a zakývať na spoločníkov na druhej lodi. Ísť na hlbinu znamená, že saleziánsky spolupracovník je kresťan, ktorý naplno prežíva svoje krstné povolanie v duchu dona Bosca, najmä s prednostnou láskou pre mládež, pre tých, ktorí to najviac potrebujú. Spolupracovníci sú druhou loďou, lebo lov je taký veľký, že treba rozmnožiť apoštolské sily, aby sa mohli zachytiť tí, ku ktorým nás Pán posiela. Sme druhou loďou, spoločníkmi spolubratov saleziánov. Teraz je ten čas, aby sme boli zapojení do tejto služby.⁴⁶

Rady členov sa rozširovali vďaka nadšeniu a apoštolátu spolupracovníkov a saleziánov. Do strediska postupne patrili spolupracovníci od Brezna až po Čajkov (v roku 1989). Zodpovednosť za stredisko z kňazov-saleziánov mal don Václav Kocian. Ukazovala sa potreba zodpovednosti aj zo strany spolupracovníkov. Tak dozrel čas na voľbu prvého koordinátora strediska. Prvou koordinátorkou strediska bola Anna Uhrínová. Jej funkčné obdobie bolo trojročné. Na ďalšie trojročné obdobie bol za tajomníka zvolený Ján Václavík.

⁴⁴ Porov. BULÁK ŠTEFAN, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 9. 2000.

⁴⁵ Porov. KOCIAN VÁCLAV, c. d.

⁴⁶ Porov. Ibidem.

Po ňom boli zvolení Viliam Pichler a Ján Sebiň, ktorí boli vo funkcii dokopy len jeden rok. Následne bol v roku 1985 za tajomníka zvolený Ján Václavík až do roku 1989.⁴⁷

Don Kocian sa venoval stále intenzívnejšie Obnove v Duchu Svätom a hovorieval o tomto hnutí aj na stretnutiach spolupracovníkov. Tí to prijímali so zmiešanými pocitmi a názormi. Viedlo to k napätiam medzi spolupracovníkmi i medzi donom Kocianom a saleziánmi. Vyhrotilo sa to až do tej miery, že v roku 1989 don Kocian odišiel od saleziánov a asi tretina spolupracovníkov prešla do turečného hnutia.⁴⁸ Ostali tí, ktorí mali v sebe viac saleziánskeho ducha, a ktorí brali vážne prísľub.⁴⁹ No možno hovoriť aj o prínose turečného hnutia medzi spolupracovníkmi, najmä v prehĺbení modlitbového života, a to modlitby velenia a ďakovania. Kontakt s Bohom sa stával užším, uvedomovali si potrebu závislosti na Duchu Svätom a spolupráce s ním. Mnohé problémy riešili cez spoločnú a charizmatickú modlitbu. Keďže spolupracovník má byť nositeľom radosti, má sa naplňať Duchom Svätým.⁵⁰

Boh žehnal dielo saleziánov a spolupracovníkov. V duchovnom vedení mali asi 70 bratov a sestier, ktorí sa venovali ďalším. Napriek potláčaniu verejne prejavovaného kresťanstva zo strany štátnej moci a snahe dosiahnuť duchovnú vlašnosť u veriacich, asi 500 katolíkov žilo opravdivým, uvedomelým sviatostným životom. K sviatostiam pristupovali pravidelne v nedele a mnohí denne. Vidno to na počte svätých prijímaní, ktorý bol vo farnosti Zvolen v roku 1972 30.000 až 40.000 ročne a v priebehu 10 rokov vzrástol o 100.000. Veľkú zásluhu na tom mal apoštolát laikov a spolupracovníkov.⁵¹

Do marca 1990 stredisko viedol len koordinátor za animácie delegáta. V marci 1990 bola zvolená prvá miestna rada pod vedením Jána Václavíka, ktorého v roku 1992 vystriedal Peter Krajčovič. Vo voľbách v roku 1994 bol za koordinátora zvolený Peter Kvas a v roku 1997 znovu Ján Václavík.

Keďže stredisko od samého začiatku bolo veľmi rozsiahle (od Brezna po Čajkov), po určitom dozretí dňa 15. 9. 1991 prišlo k prvému rozdeleniu strediska na tri samostatné strediská Zvolen, Brezno a Čajkov. V Detve a v okolí sa vytvorila skupina spolupracovníkov, ktorí boli samostatní v činnosti a vo formácii. Vďaka samostatnosti tejto skupiny sa dňa 9. 12. 2000 na konferencii v Detve uskutočnilo ďalšie rozdelenie strediska a vznikli dve samostatné

⁴⁷ Porov. VÁCLAVÍK JÁN, osobné svedectvo, Zvolen, 15. 1. 2001.

⁴⁸ Porov. MACÁK ERNEST, c. d.

⁴⁹ Porov. VÁCLAVÍK JÁN, c. d.

⁵⁰ Porov. KOCIAN VÁCLAV, c. d.

⁵¹ Porov. Ibidem.

strediská Zvolen a Detva. Stredisko Detva začalo fungovať od 1. 2. 2001 pod vedením koordinátora Jána Lakotu.

Keďže na území tohto strediska je známe pútnické miesto na Starých Horách, zorganizovali dňa 28. 5. 1989 prvú celoslovenskú púť saleziánskych spolupracovníkov na Starých Horách. Po totalite spolupracovníci naďalej rozvíjali apoštolát vo farských spoločenstvách, či už vo farských radách alebo animáciou spoločenstiev. Viacerí sa zapojili do katechizácie na školách. Tí, ktorí cítili poslanie politicky sa angažovať, rozhodli sa pre tento spôsob apoštolátu.⁵²

2.3.2.2 STREDISKO BREZNO

Skupina študentov, ktorá končila vo Zvolene v roku 1976 školu, sa rozišla po Slovensku. Niektorí z nich prišli aj do Brezna. Ovplyvnení prácou saleziánov pokračovali v apoštoláte a získavali ďalších mladých. Vytvorili spoločenstvo, ktoré viedli tajní saleziáni. Tí im postupne predkladali myšlienku stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi. Prísľuby skladali spolu s ďalšími laikmi vo Zvolene do rúk dona Václava Kociana. Síce sa pričlenili k zvolenskému stredisku, ale všetky aktivity robili nezávisle od Zvolena, či už stretávanie sa ako spoločenstva, duchovné obnovy, rôzne akcie. Aj formácia prebiehala priamo v Brezne pod vedením dona Kociana.

Keďže skupina spolupracovníkov z Brezna a okolia bola samostatná v činnosti a vo formácii, mohla sa dňa 15. 9. 1991 odčleniť od strediska Zvolen a vytvoriť samostatné stredisko Brezno. Vtedy malo 8 členov. Vo voľbách do miestnej rady bol za koordinátora zvolený vdp. Vladimír Slovák (spolupracovník-kňaz), ktorý sa po odchode do Kremnice v roku 1992 pričlenil k stredisku Zvolen. Zložením príslubov dňa 12. 6. 1993 a 19. 6. 1994 pribudli ďalší členovia a počet spolupracovníkov vzrástol na 14 členov. V roku 1994 si miestna rada za koordinátora zvolila Jaroslava Šuleka a v roku 1998 Rafaela Ambrosa. Delegátom až do roku 1999 bol don Jozef Gibala, kedy ho vystriedal don Jozef Dómény. Výrazný prírastok povolaní do ZSS (stredisko v tom čase malo 15 členov) nastal v roku 2000, kedy vo formácii boli desiaty aspiranti a šiesti skončení aspiranti sa pripravovali k príslubom.

Keďže v Brezne prestali pôsobiť saleziáni, spolupracovníci sa zamerali na užšiu spoluprácu s farnosťami, v ktorých žili, a to v Brezne, v Čiernom Balogu a Michalovej. Tu viedli mládežnícke a manželské skupiny. Miestnej farnosti pomáhali v príprave mladých na

⁵² Porov. VÁCLAVIK JÁN, c. d.

sviatosť birmovania a v príprave snúbencov na sviatosť manželstva. Keďže si uvedomili potrebu formovania dospelých, založili Inštitút sv. Františka Saleského pre výchovu a vzdelávanie dospelých.⁵³

2.3.2.3 STREDISKO ČAJKOV

V Čajkove v rokoch totality pôsobil ako miestny farár tajný saleziánsky kňaz don Vojtech Surový. Z tých, ktorým sa venoval, postupne zachytil tri manželské páry (Lojkových, Polcových a Slušných). Privádzal ich k hlbšie prežívanému kresťanstvu a k apoštolátu. Neskôr im ponúkol možnosť vstúpiť do ZSS, ktoré už fungovalo 8 rokov. Títo šiesti laici dňa 29. 1. 1989 zložili prísľuby, a tak sa začlenili do rozsiahleho zvolenského strediska.

Pre značnú vzdialenosť Čajkova od Zvolena, čo zapríčiňovalo nepružnosť v riadiacej oblasti, a tiež pre špecifikum dedinského prostredia, dňa 15. 9. 1991 došlo k oddeleniu sa tejto skupiny od Zvolena a k vytvoreniu samostatného strediska Čajkov. Vtedy malo stredisko šesť členov. Za koordinátora si zvolili Vojtecha Lojku, ktorý bol v tejto službe až do roku 1997. V tomto roku bola za koordinátorku zvolená Monika Piatriková. Delegátom tohto nového strediska bol menovaný don Jozef Gibala a v roku 1994 don Vít Ušák. V roku 1997 ho vystriedal vdp. Ignác Šurín (spolupracovník-kňaz) a v roku 1998 don Jozef Dómény. Výrazný prírastok členov bol v roku 1996, kedy skladalo prísľuby šesť spolupracovníkov. Nakoniec počet spolupracovníkov vzrástol na 13 členov.

Spolupracovníci tohto strediska sa veľmi aktívne zapojili do činnosti miestnej Cirkvi. Viacerí sa stali dušou liturgického života vo farnosti (hra na organ, organizovanie Fatimských sobôt, krížových ciest, atď). Animovali detský spevokol a pre deti a dospelých organizovali nedeľné športové podujatia. Pre mladých zorganizovali tábory a zapojili ich do Biblickej olympiády. Niektorí pomáhali pri katechizácii a pri príprave na sviatosť.⁵⁴

2.3.2.4 STREDISKO RUŽOMBEROK

V Ružomberku počas totality veľmi horlivo pracovali saleziáni-kňazi, ktorí sa venovali rodinám, ich deťom a priateľom ich detí. Z nich vytvorili skupiny, s ktorými sa pravidelne stretávali každé dva týždne. Tieto stretnutia viedli rodiny k záujmu o hlbší duchovný život, o prácu s deťmi a s mládežou a o pomoc pri výchove vlastných detí. Tieto

⁵³ Porov. AMBROS RAFAEL, osobné svedectvo, Brezno, 11. 2. 2001.

⁵⁴ Porov. PIATRIKOVÁ MONIKA, osobné svedectvo, Levice, 21. 1. 2001.

kontakty so saleziánmi vzbudili v nich živý záujem o dielo dona Bosca a dali im silné povedomie zapojiť sa do aktívnej účasti v saleziánskej rodine.

V januári 1980 rodinu Jakubíkovú navštívil don Václav Kocián, ktorý im predniesol návrh možného začlenenia sa do kruhu saleziánskych spolupracovníkov, ktorí začali svoju činnosť na Slovensku. Pretože boli v kontakte so saleziánskym kňazom donom Jozefom Kutarňom, rozprávali sa o tejto ponuke. Od tohto obdobia začala príprava na vstup do ZSS v pravidelných stretnutiach, duchovných obnovách a v hľadaní blízkych ľudí, ktorí by boli ochotní sa s nimi spojiť.

V roku 1981 bol Ružomberok pričlenený k Žiline a Orave ako Žilinsko-Liptovsko-Oravské stredisko. Peter Jakubík začal pravidelne chodiť na stretnutia tohto strediska. Príprava na vstup k saleziánskym spolupracovníkom pokračovala v rokoch 1983 – 1984 s viacerými rodinami a slobodnými z Dolného Kubína a Ružomberka. V roku 1984 nastalo odčlenenie od Žiliny a vzniklo Oravsko-Liptovské stredisko. Z Liptovskej časti strediska dňa 14. septembra 1984 v Dolnej Súči skladalo prísľuby prvých 7 spolupracovníkov – manželia Tonka a Jozef Kramároví, Darina a Peter Jakubíkoví, Anna a Anton Galasoví a Alena Kallová. Približne v roku 1985 duchovné vedenie prebral namiesto dona Václava Kociána don Jozef Skalný. Po prilive ďalších členov z hornej Oravy, dolnej Oravy a Liptova bolo stredisko Oravsko-Liptovské rozdelené na dve väčšie skupiny: Horná Orava a Dolná Orava s Liptovom. Postupne prichádzali ďalší členovia a sympatizanti. Aby sa zabezpečilo lepšie a pružnejšie fungovanie strediska, dňa 23. 1. 1993 prišlo k poslednému rozdeleniu, a to na stredisko Kubínske a Ružomerské. Stredisko Ružomberok malo 14 členov.

Počas celého obdobia fungovania strediska Ružomberok duchovnú službu poskytovali viacerí saleziáni: don Jozef Kutarňa, don Kamil Kutarňa, don Jozef Skalný, don Juraj Kyseľ, don Ivan Gróf, don Pavol Michalka, don Marián Valábek, vdp. Ján Garaj. Ružomberok, aj napriek tomu, že patril do strediska aj s inými mestami, mal vždy svoje zastúpenie v miestnych radách. V miestnej rade v Žilinsko-Liptovsko-Oravskom stredisku za Ružomberok bol Peter Jakubík, ktorý ho i naďalej zastupoval v stredisku Oravsko-Liptovskom a Kubínsko-Ružomerskom. Po osamostatnení strediska koordinátormi sa stali Pavol Keprt, Katarína Považanová a Jaroslav Timko, v spolupráci s ďalšími členmi miestnych rád: Antonom Galasom, Alenou Murckovou (rod. Kallovou) a Darinou Jakubíkovou. Dnes do strediska patria spolupracovníci nielen z Ružomberka, ale aj z Liskovej, Černovej a Hubovej.

Už počas totality činnosť v stredisku bola aktívna. Pracovali v rodinách, robili stretnutia s deťmi a mládežou. Veľkým obohatením bola výmena skúseností. Dve

spolupracovníčky viedli spevokol. Nechýbali ani akcie pre deti a mládež, ako napr. výlety a futbalové turnaje. Organizovali duchovné cvičenia. Všetky tieto akcie sa robili v malom, teda pre 10 – 12 detí. Bolo to možné vďaka podpore a blízkosti saleziánov. Žili ako rodina, všetko prežívali ako rodina a uprostred nich bol kňaz.

Prelomové obdobie bolo obdobím obrovského uvoľnenia, slobody a ovocím celého predchádzajúceho 10-ročného úsilia. I keď z Ružomberka odišli saleziáni (odvtedy stredisko existuje mimo diela SDB), v akciách sa pokračovalo a vďaka slobode mohli byť masovejšie (napr. tábory pre 50 chlapcov a dievčat). Naďalej sa venovali vedeniu manželských spoločenstiev, čo rozšírili o prípravu snúbencov na manželstvo a nezanedbali ani animáciu mládežníckych skupín. Mohli zorganizovať stretnutia s misionármi, spoločenské večery pri hudbe a dni otvorených dverí.⁵⁵

2.3.2.5 STREDISKO DOLNÝ KUBÍN

Prví spolupracovníci vstúpili do ZSS vplyvom viacerých tajných saleziánov-kňazov, ktorí pôsobili na Orave a Liptove. Keďže nevystupovali ako kňazi, laici ich volali podľa ich civilných zamestnaní, ako pán profesor Sobota, pán inžinier Kutarňa, pán farár Kysel'. Žili medzi mladými, ale i rodinami, ktorým venovali svoj čas. Sprostredkovali im Božiu lásku a oni zatúžili prežívať svoj život podobne. Keď sa dozvedeli o diele saleziánskych spolupracovníkov, zatúžili urobiť všetko, aby sa nimi mohli stať. Prví spolupracovníci na Orave skladali prísluby v roku 1983, spolupracovníci z Dolného Kubína a okolia v rokoch 1984, 1986 a 1989. Títo sa zaradili do rozsiahleho strediska Orava-Liptov. Keďže v roku 1988 toto stredisko malo 32 členov z celej Oravy a Liptova, rozdelili sa do štyroch skupín podľa bydliska: Námestovo, Bobrov, Chlebnice a Dolný Kubín-Ružomberok. V tomto roku slávil aj 100. výročie od smrti dona Bosca. Na Orave pri tejto príležitosti zorganizovali jednodňový výlet pre 24 mladých formou modlitieb a prednášok o donovi Boscovi. Postupne ako narastal počet členov, vznikala problém spoločného stretávania sa kvôli vzdialenostiam. Síce boli rozdelení na jednotlivé skupiny (dve skupiny Horná Orava a dve skupiny Dolná Orava-Liptov), ale mali jedného delegáta pre všetky skupiny. Preto sa v roku 1992 stredisko Orava-Liptov rozdelilo na dve menšie strediská: stredisko Horná Orava, kam patrilo Námestovo, Bobrov, Mútne a stredisko Dolná Orava-Liptov, kam sa zaradil Dolný Kubín, Chlebnice a Ružomberok. Vzhľadom na pribúdajúci počet členov v stredisku a na formačnú a animačnú

⁵⁵ Porov. JAKUBÍKOVÁ DARINA, osobné svedectvo, Ružomberok, 25. 11. 2000.

samostatnosť jednotlivých skupín, došlo dňa 23. 1. 1993 k poslednému rozdeleniu strediska na stredisko Ružomberok a stredisko Dolný Kubín, do ktorého patria aj Chlebnice a okolité dediny. Za koordinátora bol zvolený Jozef Kramár a neskôr Katarína Palugová, ktorá túto službu vykonávala až do roku 2000. Delegátmi boli don Ivan Gróf, don Marián Valábek a don Marián Bielik.

Príkladom obetavého života a lásky, s akou sa dávala pre svoju rodinu a pre dielo ZSS je Tonka Kramárová, ktorú si Pán povolal k sebe dňa 27. 2. 1996, ale ktorá je stále prítomná svojím živým príkladom.

Apoštolát počas totality bol skromnejší ako po uvoľnení. Spočíval v stretávaní sa s mladými a s deťmi v menších skupinách. Robili pre nich výlety, duchovné cvičenia a saleziánom pomáhali pri organizovaní rôznych akcií. Po totalite začali viac vystupovať navonok. Naďalej sa venovali animácii detských, miešaných a manželských spoločení. Pripravovali akcie, ktorých sa mohlo zúčastniť už viac detí a mladých. Zapojili sa do katechizácie. Aby zachytili mladých, organizujú celomestské výlety a súťaže. Odkedy majú sestry FMA v Dolnom Kubíne komunitu, začali s nimi veľmi úzko spolupracovať pri ich apoštoláte.⁵⁶

2.3.2.6 STREDISKO NÁMESTOVO

Stredisko Námestovo vzniklo zásluhou saleziána-kňaza Jozefa Sobotu, ktorý počas totality učil v Námestove ako profesor na gymnáziu. Venoval sa chlapcom z Námestova, ale hlavne z okolitých dedín. Postupne v mladých prebúdza túžbu stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi. Už v prvých rokoch po vzniku ZSS nachádzame tu saleziánskych spolupracovníkov, ktorí skladali prísľuby na Orave, alebo prišli už ako spolupracovníci po prísľuboch z iných miest (napr. Matej Tomašík a Štefan Bulák zo Zvolena). V roku 1982 sa do Novoti vracia Štefan Bulák, jeden z prvých spolupracovníkov na Slovensku, ktorý zložil prísľub vo Zvolene. Po odporúčaní dona Václava Kociana nadviazal kontakt s donom Jozefom Sobotom a aktívne sa zapojil do budovania strediska.

V roku 1984 po krátkej a ťažkej chorobe zomiera Janko Murín vo veku 24 rokov.

Námestovo s okolitými dedinami sa pričlenilo k mestám, v ktorých pôsobili saleziáni a spolupracovníci, a tak vytvorili veľké Žilinsko-Liptovsko-Oravské stredisko, v ktorom Námestovo zastupovala Margita Laštíková (rod. Kubíková). Postupne po oddelení Žiliny

⁵⁶ Porov. PALUGOVÁ KATARÍNA, KOČALKOVÁ OTÍLIA, osobné svedectvo, Dolný Kubín, 13. 2. 2001.

vzniklo stredisko Oravsko-Liptovské (po roku 1984). V miestnej rade za Námestovo boli Matej Tomašík a Stanislav Mikolajčík. Kňazskú službu vykonávali viacerí saleziáni, lebo don Jozef Sobota nevystupoval ako kňaz. Boli to najmä don Václav Kocian, don Jozef Kutarňa a po roku 1985 don Jozef Skalný.

Okrem typického apoštolátu medzi mladými a rodinami, mali spolupracovníci aj dosť netypický apoštolát, a to stavbu chaty na Slanej Vode. Tu mali príležitosť budovať hlbšie vzťahy a rodinného ducha. Počas totality takto postavili dve chaty na Slanej Vode a jednu v Roháčoch, ktoré aj dnes slúžia pre dobro saleziánskej rodiny a mladých.

Vďaka nadšeniu a príkladnému životu spolupracovníkov, počet členov vzrastal. Ukázalo sa ako užitočné rozdeliť stredisko Oravsko-Liptovské na strediská dve. Tak vzniklo dňa 15. 9. 1991 samostatné stredisko Námestovo. Vtedy malo stredisko 17 členov. Medzi nimi bol aj saleziánsky spolupracovník-kňaz Miloš Krakovský, ktorý odišiel na misie do Ruska. Počas deviatich rokov počet členov vzrástol na 31 a šiestich predašpirantov, ktorí sú nielen z Námestova, ale aj z Rabče, Klinu, Oravského Veselého, Bobrova, Novoti a Zákamenného. Keďže po roku 1991 počet členov výrazne vzrastal, kvôli lepšej pružnosti v činnosti a blízkosti členov sa členovia rozdelili na tri animačné skupiny podľa bydliska: Novot'-Zákamenné, Bobrov-Klin, Námestovo-Oravské Veselé-Rabča.

Aby sa ako spolupracovníci celého strediska mohli stretávať, potrebovali na to nejaký väčší priestor. Najprv sa stretávali v katolíckom dome v Námestove, neskôr na fare vo Vavrečke. Ponúkli im rodinný dom a neskôr im prenajali chatu, ale ani tieto priestory neboli vyhovujúce. Veľkým prínosom bola (a aj je) „Chata pri vleku“, ktorú mesto Námestovo dalo do bezplatného prenájmu saleziánom. Takto našli priestor pre duchovné obnovy i rôzne akcie. Nakoniec svoje sídlo našli v Námestove, keď v auguste roku 2000 prišli do Námestova saleziáni a dali im k dispozícii saleziánsky dom.

Po totalite sa pri svojom apoštoláte obracali hlavne na mladých vo svojich farnostiach. Zmenilo sa to v roku 1994, keď k nim začal pravidelne dochádzať don Pavol Michalka aj so študentmi zo Žiliny. Odvtedy sa zameriavajú na spoločné celostrediskové akcie. Keďže na Orave je veľa mnohopočetných rodín, začali organizovať letné stanové tábory, kde sa vystrieda približne 400 chlapcov a dievčat. Rozbehli už tradičné turnaje pre chlapcov v hokejbale, stolnom tenise a futbale (Kama) a pre dievčatá vo vybíjanej. Aby oživilo liturgiu a zapojili do nej aj mladých, rozhodli sa pre animáciu spevokolov v piatich

farnostiach. Pre lepšiu informovanosť a oživenie strediska začali vydávať leták Taktovka. Takto aj cez akcie majú možnosť sa stretávať a budovať stredisko ako rodinu.⁵⁷

2.3.2.7 STREDISKO ŽILINA

Prvým spolupracovníkom v Žiline bol Jozef Benikovský, ktorý zložil prísľub medzi prvými v roku 1980 vo Zvolene do rúk dona Václava Kociana. V tom čase bol na základnej vojenskej službe a na prísľub docestoval. Pred vojenskou službou na odporúčanie dona Kociana išiel pracovať do Žiliny, kam sa po vojenčine aj vrátil. Jeho apoštolská práca sa zameriavala na vznik nových skupín, do ktorých by sa mohol zapojiť aj on, a tak naplniť svoje povolanie. S pomocou Ducha Svätého sa mu podarilo sformovať skupinku 8 – 10 mladých, ktorá sa pravidelne stretávala každé dva týždne. Zo Spišskej Novej Vsi do Žiliny prišla doštudovať Anna Čelková (rod. Kostelanská). Tá mala čiastočnú saleziánsku formáciu cez duchovné cvičenia a napomáhala v apoštoláte dievčat. V roku 1981 zložením prísľubu sa aj ona stala saleziánskou spolupracovníčkou. V rokoch 1982 – 1988 sa snažili vybudovať spoločenstvo, ktoré časom prešlo do spoločenstva manželských párov.

Duchovné vedenie pre spolupracovníkov a laikov zo začiatku zabezpečoval don Václav Kocian. Približne v roku 1982 bol do Žiliny určený na výpomoc don Štefan Urban. Pretože videli, že v Žiline je dosť mladých, požiadali o saleziána, ktorý by prišiel natrvalo. V roku 1983 – 1984 boli pridelení dvaja ašpiranti na kňazské svätenie: Marián Valábek a Kamil Kutarňa. Títo začali pracovať s učňovskou a stredoškolskou mládežou, nezávisle na skupine spolupracovníkov. V roku 1985 prebral duchovnú službu don Jozef Skalný a v roku 1986 don Kutarňa. Pod jeho vedením sa pripravovali šiesti ašpiranti, ktorí 1. januára 1989 zložili prísľuby.

Žilinskí spolupracovníci neostávali v činnosti osamotení. V rokoch 1981 – 1984 sa užšie kontaktovali so skupinami vedenými saleziánmi z okolitých miest, ako boli Ružomberok, Dubnica, Púchov. Tu apoštolsky a duchovne animoval don Václav Kocian a povzbudzoval ich, aby sa cez prísľuby zoskupili do saleziánskej rodiny. Tak sa v rokoch 1984 – 1986 zapojili do saleziánskej rodiny cez prísľuby laici z Ružomberka, Dubnice, Púchova a Žiliny. Žilina v rokoch 1984 – 1985 začala viac spolupracovať so skupinami v Dubnici a Púchove. Keďže od roku 1986 tieto mali odlišné duchovné vedenie, ich kontakty

⁵⁷ Porov. KUBÍKOVÁ MONIKA, osobné svedectvo, Rabča, 12. 1. 2001.

sa začali prirodzene obmedzovať. Po roku 1987 začala Žilina fungovať ako samostatná skupina. V miestnej rade počas tohto obdobia Žilinu zastupoval Jozef Benikovský.

K úplnému rozdeleniu strediska Púchov-Žilina došlo až dňa 15. 9. 1991, kedy vzniklo samostatné stredisko Žilina. Takto mali možnosť pričleniť sa k Saleziánskemu domu v Žiline a požiadať o delegáta z tohto domu. O mesiac neskôr (14. 10. 1991) sa uskutočnili prvé voľby miestnej rady, v ktorých boli zvolení Darina Čierniková, Jozef Badžgoň, Štefan Slíž, neskôr Viera Brusáková, Anton Ďurkovský. O duchovnú službu sa starali don Vladimír Študent, don Marián Valábek, don Jozef Dómény, don Pavol Michalka a don Juraj Benca. Členov strediska tvoria spolupracovníci nielen zo Žiliny, ale aj z Kysúc a Turca, ktorí sa kvôli väčšej pružnosti a rodinnosti rozdelili dňa 1. 9. 1995 na dve skupiny.

Hneď po páde totality sa saleziáni usilovali o vrátenie Saleziánskeho domu v Žiline. Podarilo sa im to aj za veľkej pomoci žilinských saleziánskych spolupracovníkov, ktorí sa angažovali v politike a hospodárstve a pomohli aj pri obnove domu. Tým spolupráca neskončila, ale stále trvá, napr. cez pomoc pri apoštoláte alebo pri vyučovaní na saleziánskom učilišti. Pád totality im umožnil organizovať väčšie akcie, ako sú tábory, cyklopuťe do Šaštína, divadlá a iné. Každý si našiel svoj spôsob apoštolátu podľa svojich darov: v politike cez KDĽ, vo vyučovaní náboženstva na školách, vedení mládežníckych alebo manželských skupín alebo v inej službe v diele saleziánov.⁵⁸

2.3.2.8 STREDISKO DUBNICA

Hlavnú zásluhu na vytvorení strediska má tajný salezián-kňaz don Ján Malženický, ktorý sa aj napriek totalite venoval rodinám a laikov zapájal do činnosti. Využíval rôzne možnosti ako pritiahnúť ľudí bližšie k Bohu. Spolupráca rodiny Valábkových s ním začala, keď „prišiel k nám s rozbitou sádrovou sochou Božského Srdca a povedal: Spravte niečo s ňou!“. Oni spravili a porušili tradíciu, lebo Božské Srdce nemalo červený plášť, ale taký, aby ladil s interiérom kostola. Takto mu postupne pomáhali s opravami piatich kostolov, ktoré mal v správe. Keďže práce si vyžadovali zapojenie aj iných odborníkov, oslovili manželov Loduhoých a Boďových. Tí pomáhali podľa svojich darov, ako bolo prepisovanie náboženskej literatúry, elektrikárske a strojárské práce, navrhovanie a realizovanie moderných bohoslužobných stolov a bohostánkov. Odvaha tohto saleziána vysoko presahovala možnosti totality a obmedzenia pamiatkárov a prenášal ju aj na tieto manželské páry. Práce neboli

⁵⁸ Porov. BENIKOVSKÝ JOZEF, c. d.

u neho cieľom, ale prostriedkom k záchrane duší pre večnosť. Keď ho preložili z Púchova na Lazy pod Makytou, na jeho miesto sa dostal salezián don Jozef Dvorský. Ten pokračoval s ich duchovnou formáciou. S cieľom priviesť ich do ZSS, nakontaktoval ich na delegátov, medzi ktorými sa vystriedali don Jozef Kutarňa, don Kamil Kutarňa, don Jozef Skalný, don Vladimír Študent a nakoniec i on sám. Pod ich vedením postupne skladali prísluby laici z Dubnice a Ilavy a v roku 1985 skupina piatich manželských párov z Púchova.

Napriek totalite organizovali prázdninové detské tábory, ale aj bicyklové púte do Rajeckej Lesnej, Levoče, Marianky a Šaštína. Tieto púte vždy začínali požehnaním od miestneho farára Palkoviča. Ako Boh plánuje kontakty, možno vidieť aj v jednej z mnohých príhod: „Keď sme plánovali cyklistické púte, vždy sme si prešli cestu najprv autom a rozdeľovali ju na etapy tak, aby ju všetky deti zvládli a hľadali sme vhodné miesta na ubytovanie. Prvú etapu púte do Šaštína sme zvolili z Púchova do Adamovských Kochanoviec. Prišli sme za neznámym pánom farárom (terajším naším delegátom don Jozefom Kosmálom). Privítal nás a po krátkom zaváhaní povedal, že nám dá faru k dispozícii, ale v tom čase nebude doma. O tom zaváhaní, ktoré sme ani nespozorovali, hovoril neskoršie: „Nemal som istotu, či to nie je nejaká provokácia ŠtB.“ Večer pri akcii nás na fare čakala staršia pani Agátka Baginová, ktorá bola spolupracovníčka a dnes je členkou nášho strediska. Neočakávaný rozvonjavajúci guláš bol vynikajúcim doplnením vyčerpanej energie pred nasledujúcou etapou.“

Do roku 1991 patrili do strediska Dubnica spolupracovníci nielen z Dubnice, ale aj z Ilavy, Púchova, Nitry, Hlohovca a Žiliny. Aby sa zabezpečila väčšia pružnosť vo formácii a činnosti, v roku 1991 sa oddelili spolupracovníci zo Žiliny, Nitry a Hlohovca. Keďže počet členov narastal, bolo potrebné v roku 1996 rozdeliť stredisko Dubnica na dve samostatné strediská Púchov a Ilava. Neskôr došlo k presunu sídla z Ilavy do Dubnice, lebo tam pôsobili saleziáni.

Po totalite sa apoštolát členov rozšíril o katechizáciu. Naďalej si ponechali animáciu mládežníckych skupín, hlavne prípravu snúbencov. Činnosť mladých rodín sa zamerala na výchovu vlastných detí, pre ktoré vytvárajú spoločné akcie.

Boh prostredníctvom činnosti spolupracovníkov zasial dobré semená, z ktorých vyrástli traja kňazi, tri katechétky a jeden novinár.⁵⁹

⁵⁹ Porov. VALÁBEK KAROL, osobné svedectvo, Dubnica, 21. 1. 2001.

2.3.2.9 STREDISKO PÚCHOV

Stredisko Púchov vzniklo dňa 22. 9. 1996 ako 22. stredisko ZSS. Dovtedy skupina spolupracovníkov z Púchova patrila pod stredisko Dubnica.

Silnú skupinu tohto strediska tvoria členovia, ktorí zložili prísľub ešte za totality dňa 26. 5. 1985. Tí svojím životom oslovili ďalších laikov. Po prísľuboch dňa 8. 6. 1996 vzrástol ich počet na 14 členov. Počet členov, organizačná samostatnosť a vlastný apoštolát viedli nakoniec k rozdeleniu veľkého Dubnického strediska na strediská dve: Dubnicu a Púchov.

Za prvého koordinátora bol zvolený Rudolf Bielik a ďalšími členmi miestnej rady sa stali Janka Brišová, Alexandra Bieliková a Jozef Bielik, ktorého v roku 1997 vystriedala Iveta Bieliková. Za delegáta strediska bol menovaný don Jozef Kosmál.

Najstaršou akciou, ktorú pravidelne organizujú, je karneval. Začínali ho robiť v priestoroch pre 50 ľudí. Postupne počet detí vzrastal, až museli zabezpečiť telocvičňu približne pre 250 detí, a dnes už ani to nestačí. Prvý tábor robili pre 30 detí. Pre veľký počet záujemcov museli zvoliť dva turnusy po 40 detí. Popri týchto akciách mnohí sa zapojili do animácie manželských a mládežníckych skupín a tiež do katechizácie.

2.3.2.10 STREDISKO SENEC

Takmer všetci saleziánski spolupracovníci tohto strediska vďačia za svoj vstup do ZSS saleziánovi donovi Ivanovi Grófovi.

Don Ivan Gróf (alebo otec Ivan ako ho všetci volali) pôsobil ako stredoškolský profesor najprv na gymnáziu v Senci a neskôr na gymnáziu v Šamoríne. Postupne oslovoval mladých, ktorí sa stretávali u neho doma, možno zo začiatku na doučovaní odborných predmetov, ale najmä na preberaní katechizmu. Tieto návštevy sa postupne menili na osobné duchovné vedenia. Takto ich privádzal bližšie k Bohu a zapaloval ich pre apoštolát. Počet návštevníkov bol veľký, denne až do neskorých večerných hodín. Pre tieto svoje „duchovné deti“ začal organizovať duchovné cvičenia. Keďže správy o ňom sa šírili, prichádzala za ním mládež aj zo vzdialenejšieho okolia (napr. z Trnavy). Svojou aktívnou činnosťou sa stával podozrivým pre ŠtB. V roku 1975 bol zaistený a aj niektorí mladí boli predvedení na výsluch. V roku 1977 odišiel bývať do Šamorína, kde začal učiť na miestnom gymnáziu. Stretávania mládeže s ním ďalej pokračovali, i keď stále sledovanie príslušníkmi ŠtB mnohých odradilo. Preto návštevy vybavoval v niekoľkých seneckých rodinách. Tým, ktorí vytrvali, sa zverejnil ako saleziánsky kňaz. Takto zo skupín, ktoré formoval od konca 60-tych rokov v Senci, v jeho okolí a v Trnave, si pripravil kandidátov na vstup do ZSS. Na konci roku 1981 sa konali

duchovné cvičenia v Plaveckom Mikuláši, kde im predložil možnosť stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi. Keď sa ho pýtali, aké podmienky majú k tomu splniť, povedal im: To všetko robíte, ale chcete mať z toho aj duchovné výhody? Kandidátsku prípravu začali na sviatok dona Bosca roku 1982. V januári 1983 zložilo prísľub 33 laikov (boli to prevažne manželské páry) zo Senca, Bratislavy, Trnavy, Bernolákova, Veľkého Bielu a ďalších miest. Prísľuby na sviatok dona Bosca prijal bývalý saleziánsky inšpektor don Andrej Dermek za prítomnosti dona Václava Kociana a dona Ivana Grófa.

Zložením prísľubov sa vytvorilo stredisko Senec, ktoré sa rozdelilo do troch skupín podľa bydliska: skupina Ivanka-Bernolákovo, skupina Senec a skupina Trnava. Na koordinovanie činnosti v skupinách boli zvolení radcovia: Miroslav Lisinovič, Anton Horváth a František Múčka, ktorý bol zároveň koordinátorom. Za delegáta bol menovaný don Ivan Gróf.

Keďže počet spolupracovníkov prudko rástol, v roku 1984 sa skupina Ivanka-Bernolákovo rozdelila na dve samostatné skupiny Ivanku a Bernolákovo a v roku 1985 sa spolupracovníci z Bratislavy a Trnavy odčlenili, čím vzniklo nové stredisko Bratislava-Trnava. Aby sa lepšie zabezpečila organizačná činnosť skupiny Senec, do ktorej boli začlenení i spolupracovníci z okolia Senca, v roku 1986 sa skupina rozdelila na dve. Vytvorila sa aj samostatná skupina Pezinok. Tieto skupiny v miestnej rade zastupovali: Pezinok Margita Krausová, Senec I. František Múčka, Senec II. František Podolský st., Ivanku František Zibala a Bernolákovo Ján Trubač. Za miestneho delegáta bol menovaný don Jaroslav Hoffer. V roku 1988 sa skupina Pezinok zaradila do strediska Bratislava, ktoré vzniklo rozdelením strediska Bratislava-Trnava.

Činnosť spolupracovníkov v totalitnom období spočívala v individuálnom apoštoláte medzi rodinami a mladými, v zapájaní sa do činnosti spevokolov v Ivanke a v Senci. V roku 1983 mesačne organizovali stretnutia detí ako náhradu materských škôl, do ktorých deti nechodili. Don Andrej Dermek v rámci formácie vysvetľoval encykliku *Humanae vitae* a *Laborem exercens*. V apríli 1984 na požiadanie dona Václava Kociana zorganizovali kurz apoštolátu pre spolupracovníkov z celého Slovenska v Lome nad Rimavicou. Prednášky boli rozdelené na tri časti podľa veku katechizovanej mládeže, pre vek 4 – 9 rokov, 10 – 15 rokov a 16 a viac rokov. Od roku 1985 pribudli tábory detí, bábkové divadlo a mariánske akadémie.

V roku 1991 sa senecká skupina osamostatnila v počte 35 spolupracovníkov zo Senca a okolitých dedín: Kráľová pri Senci, Kostolná pri Dunaji, Veľký Biel, Nová Dedinka, Tomášov, Igram, Rohovce. Za tajomníka strediska bol zvolený František Múčka až do roku

1994, kedy bol zvolený Peter Takáč a v roku 1997 Ivan Fendek. Za delegáta boli menovaní od roku 1994 don Vladimír Fekete, ktorého vystriedal don Daniel-Jozef Pravda (1999) a don Ivan Žitňanský (2000).

V roku 1995 pribúda ďalší spolupracovník, ktorý odišiel na večnosť, Ferko Múčka. Zomiera dňa 12. 7. 1995, keď po snahe pomôcť, sám prichádza o život.

Sloboda umožnila rozvoj apoštolátu aj cez spev. Mnohí spolupracovníci sa zapojili do vedenia a animácie 150 členného spevokolu Radosť a do vydávania jeho časopisu. Iní našli priestor v katechizácii na školách alebo v slobodnom rozvíjaní individuálneho apoštolátu, a tiež v možnosti politicky sa zaangažovať. Prvou verejnou slávnosťou saleziánskej rodiny bola svätá omša deviatich saleziánov, rodákov zo Senca dňa 27. 5. 1990.⁶⁰

2.3.2.11 STREDISKO IVANKA-BERNOLÁKOVO

Stredisko vzniklo v roku 1990 odčlenením sa od strediska Senec. V skutočnosti existovalo už od roku 1983, kedy skladali prísluby prví spolupracovníci z Ivanky a Bernolákova, ktorých zachytil don Ivan Gróf. Títo sa začlenili do Seneckého strediska, v rámci ktorého vytvorili samostatnú skupinu. Keďže po prísluboch v roku 1984 vzrástol počet členov, skupina Ivanka-Bernolákovo sa rozdelila na dve skupiny. V skupine Ivanka bol za radcu zvolený František Zibala a v skupine Bernolákovo Ján Trubač.

Po odčlenení bol za koordinátora zvolený František Zibala, ktorý bol aj členom celoslovenskej rady, radcom v Ivanke bol František Mišík. V roku 1991 bol za koordinátora zvolený Peter Hajzok, ktorý bol zároveň členom provinciálnej rady. Funkciu vykonával dve volebné obdobia až do roku 1997, kedy ho vystriedal Peter Kupkovič. Za delegáta bol menovaný don Jozef Krušac a po ňom don Alojz Špaldoň.

Popri bežnej animácii mládežníckych skupín, členovia tohto strediska rozbehli aj spoluprácu s miestnym detským domovom. Na oživenie liturgie a rozvíjanie hudobných talentov založili spevácky zbor Krédo. Športovo založení spolupracovníci, aby získali hlavne chlapcov, sa zamerali na organizovanie rôznych športových aktivít, ako sú saleziánska stolnotenisová liga, splavy riek a tiež vedú školské športové stredisko. Dve spolupracovníčky sa rozhodli pre získavanie duší na misii na Sibíri.⁶¹

⁶⁰ Porov. MÚČKOVÁ MARGITA, osobné svedectvo, Nová Dedinka, 27. 11. 2000.

⁶¹ Porov. MIŠÍK FRANTIŠEK, osobné svedectvo, Ivanka pri Dunaji, 29. 12. 2000.

2.3.2.12 STREDISKO BRATISLAVA-MILETIČOVA

Začiatky strediska Bratislava boli viazané na činnosť saleziánov dona Miroslava Kyselú, dona Jozefa Gánovského a dona Ivana Grófa. Spolupracovníci zo skupiny dona Ivana Grófa, ktorí v rokoch 1983 – 1984 zložili prísľuby, sa zaradili do strediska Senec. Dňa 6. 1. 1985 pribudli ďalší spolupracovníci, formovaní donom Kyselom. Keďže počet spolupracovníkov bývajúcich v Bratislave vzrástol, dňa 31. 1. 1985 sa vytvorilo samostatné stredisko Trnava-Bratislava, s úmyslom neskoršieho osamostatnenia sa oboch miest. Radcom pre obe skupiny sa stal Anton Horváth (1985 – 1987) a neskôr František Kormúth (1987 – 1990). Delegátom pre Bratislavu bol menovaný don Jozef Gánovský.

Samostatné stredisko Bratislava vzniklo dňa 8. 12. 1988 rozdelením strediska Bratislava-Trnava. Skupina Pezinok, ktorá patrila do strediska Senec, bola zaradená do novovzniknutého strediska Bratislava. Za koordinátora bol zvolený Pavol Rehák a za miestneho delegáta menovaný don Jaroslav Hoffer, od roku 1990 don Jozef Krušac. Vo voľbách v máji 1991 boli za radcov zvolení František Majerník, Pavol Kotula a Pavol Rehák.

Posledné delenie nastalo dňa 15. 9. 1991. Pre veľké vzdialenosti, rozdielne podmienky v jednotlivých lokalitách Bratislavy a ťažkosti pri koordinácii rozdielnych skupín apoštolátu sa stredisko Bratislava rozdelilo na strediská Bratislava-Trnávka a Bratislava-Petržalka. V stredisku Bratislava-Trnávka boli za radcov zvolení Marián Braun, Pavol Kotula, Štefan Novosedlík a Pavol Rehák, ktorý sa stal koordinátorom. Za delegáta bol menovaný don Vincent Feledík. Keďže sídlo strediska sa premiestnilo na Miletičovu, stredisko dostalo názov Bratislava-Miletičova.

Počas desiatich rokov bol za koordinátora zvolený Pavol Rehák (po rozdelení stredísk ostal koordinátorom), Martin Hric (na 3 roky) a na 2 funkčné obdobia Bohuš Chlebiš. V stredisku sa vystriedalo viacero delegátov: don Jozef Krušac, don Štefan Wallner, don Jozef Žembera, don Stanislav Somora a don Jozef Lančarič.

Po totalite mohli spolupracovníci svoj apoštolát prezentovať aj verejne. Využili na to rôzne cirkevné sviatky, pri príležitosti ktorých zorganizovali akadémie, jasličkové pobožnosti, oslavy Mikuláša a iné. Pre deti pripravili po dva roky bábkové divadielka a niekoľko ročníkov spoločných hier v Marianke. Keďže spolupracovníci tohto strediska sú zo siedmich farností (Miletičová, Dlhé diely, Karlova Ves, Lamač, Devínska Nová Ves, Rača, Pezinok), každý sa

zameral predovšetkým na apoštolát vo svojej farnosti. Mnohí sa zapojili do spolupráce s inými laickými hnutiami a do práce na tvorbe televíznych programov pre deti.⁶²

2.3.2.13 STREDISKO BRATISLAVA-PETRŽALKA

Stredisko vzniklo dňa 15. 9. 1991 rozdelením strediska Bratislava na strediská Bratislava-Trnávka a Bratislava-Petržalka.

Mnohí spolupracovníci tohto strediska vďačia za svoj vstup do ZSS donovi Miroslavovi Kyselovi a donovi Ivanovi Grófovi, s ktorými sa stretávali počas totality a ktorí po roku 1990 pôsobili aj vo farnosti Petržalka. Keď dňa 30. 1. 1990 prišli do Petržalky saleziáni, činnosť spolupracovníkov sa zverejnila. Život a svedectvo spolupracovníkov a aktívna spolupráca laikov s SDB a FMA natoľko oslovila, že počet spolupracovníkov v priebehu deviatich rokov vzrástol takmer štvornásobne.

Prvým koordinátorom strediska sa stal František Majerník, ktorého v roku 1994 vystriedal Vladimír Barok a v roku 1997 František Kubovič. Po jeho odchode k saleziánom za koordinátorku bola zvolená Marta Pospíšilová. Za delegáta bol menovaný don Jozef Pöstényi. Ďalším delegátom bol don Andrej Porubčin a po jeho odchode za misionára na Sibír don Cyril Gajdoš.

Spolupracovníci hneď v prvých rokoch slobody mali možnosť aktívne sa zapojiť do organizácie táborov pre 100 až 200 detí, ale aj do katechizácie v takmer dvadsiatich základných školách. Veľmi úzko začali spolupracovať s mládežníckym strediskom na Mamateyovej ulici (vznik v roku 1996), ktoré vedú saleziáni. Tu našli aj svoje trvalé sídlo. Na zabezpečenie väčšej pružnosti v činnosti a prehĺbenie vzťahov medzi členmi, sa v roku 1998 stredisko rozdelilo na štyri skupiny, a to podľa druhu apoštolátu členov.

Veľkým vzorom v neúnavnom apoštoláte a v hlbokom duchovnom živote, aj napriek niekoľkoročnej ťažkej chorobe, je František Majerník, ktorý v jubilejnom roku dňa 12. 8. 2000 odišiel na večnosť.

2.3.2.14 STREDISKO TRNAVA

Viacerí spolupracovníci tohto strediska boli oslovení životom saleziána dona Ivana Grófa, ktorý chodil priamo do Trnavy, aby ich duchovne sprevádzal. K prvým dvom manželským párom (Eva a Anton Horváth, Daniela a František Kormúth), ktoré zložili prísľub

⁶² Porov. REHÁK PAVOL, osobné svedectvo, Bratislava, 4. 1. 2001.

31. 1. 1983, sa v roku 1984 pridalo ďalších 13 spolupracovníkov. Začlenili sa do strediska Senec, v rámci ktorého vytvorili samostatnú skupinu. Dňa 31. 1. 1985 sa spolu so spolupracovníkmi z Bratislavy odčlenili od strediska Senec a vytvorili stredisko Trnava-Bratislava. Za Trnavu boli do miestnej rady zvolení Anton Horváth a František Kormúth. Na sviatok Nepoškvrneného Počatia Panny Márie dňa 8. 12. 1988 sa stredisko Trnava-Bratislava rozdelilo na dve samostatné strediská Bratislava a Trnava. Dôvodom bol dostatočný počet spolupracovníkov a samostatnosť formácie. Koordinátorom sa stal Anton Horváth.

Do tohto strediska patrili v roku 1991 aj spolupracovníci z Nitry a okolia. Dňa 8. 12. 1991 sa odčlenili a vytvorili samostatné stredisko Nitra. Spolupracovníci z Hlohovca a okolia, ktorí zo začiatku patrili do strediska Nitra, sa neskôr pripojili k stredisku Trnava.

Spolupracovníci tohto strediska bývajú nielen v Trnave (na území troch farností), ale aj v Hlohovci, Podolí a v Suchej nad Parnou. Keďže počet členov oproti roku 1991 (26 členov) prudko vzrástol (v roku 1999 55 členov a 10 ašpirantov), bolo potrebné zabezpečiť väčšiu pružnosť v činnosti a možnosť stretávať sa v menších skupinách. Preto sa stredisko rozdelilo najprv na tri, neskôr na dve skupiny, a to podľa miesta bydliska.

Počas totality spolupracovníci apoštolovali hlavne svedectvom manželského života a vedením mládežníckych skupín. Budovali spoločenstvo, z ktorého vyrástlo desať saleziánskych spolupracovníkov, jedna rehoľná sestra FMA a jeden salezián-misionár.

Po totalite naďalej pokračovali v animácii mládežníckych a manželských skupín. Aktívne sa zapojili do organizovania veľkých letných táborov spolu s SDB a FMA. Už 13 rokov organizujú veľký celomestský maškarný ples detí (približne 1000 masiek). Využili túžbu mladých po speve a založili spolu s nimi zbor KONGO. Niektorí sa zapojili do farských rád.⁶³

2.3.2.15 STREDISKO ZLATÉ MORAVCE

Stredisko Zlaté Moravce (pôvodný názov stredisko Nitra) vzniklo dňa 8. 12. 1991 ako 15-te stredisko na Slovensku, odčlenením sa od strediska Trnava. Stredisko malo okolo 10 členov. Jedným z dôvodov zriadenia strediska bolo, že spolupracovníkom sa stal diecézny kňaz Ignác Šurín, ktorý mohol byť menovaný za delegáta strediska. Prvé oficiálne stretnutie sa konalo 5. 1. 1992, na ktorom boli do miestnej rady zvolení Ján Marek, Katarína Gallusová a ako koordinátorka Valéria Rečková (z Hlohovca). Delegátom sa stal vdp. Ignác Šurín.

⁶³ Porov. HORVÁTH ANTON, c. d.

Stretnutia na začiatku boli v dvoch skupinách Nitra a Hlohovec. Od mája 1992 sa začali stretnutia aj v Zlatých Moravciach (v tomto dekanáte pôsobí vdp. Šurín). Neskôr sa Hlohovčania pripojili k stredisku Trnava a stretnutia sa presunuli do Topolčian a okolia. V roku 1995 bola za koordinátorku zvolená Daniela Krajčová, ktorá túto službu zastávala dve volebné obdobia.

Najväčší prírastok členov strediska bol v roku 1994 (22. 5.), kedy zložilo prísľub 8 spolupracovníkov. Postupne počet členov vzrástol na 32 spolupracovníkov a piatich predašpirantov. Keďže spolupracovníci sú z 15 farností (Nitra, okolie Topolčian a okolie Zlatých Moraviec, kde je ich najviac), rozhodli sa pre dve miesta stretávania, a to v Topolčanoch a Zlatých Moravciach.

Provinciálna rada schválila premenovanie strediska na Zlaté Moravce (od 1. 2. 2001), lebo spolupracovníci pôsobia prevažne v Bratislavsko-trnavskej arcidiecéze, hlavne ich delegát, ale dekrét mali v diecéze Nitrianskej.

Spolupracovníci tohto strediska sa hneď po totalite aktívne zapojili do katechizácie na školách a do animácie mládežníckych skupín. Už niekoľko rokov organizujú bicyklové a turistické výlety. Aby vzbudili u mladých záujem o Sväté Písmo, každoročne usporadúvajú Biblickú olympiádu (v roku 1998 získali 1. miesto v celoslovenskom kole). Rozhodli sa, že sviatky sv. Jána Bosca a Panny Márie Pomocnice budú sláviť spoločne ako stredisko, a to v mieste pôsobenia ich delegáta. Po slávnostnej svätej omši organizujú program pre deti a mládež.⁶⁴

2.3.2.16 STREDISKO ŠAŠTÍN-STRÁŽE

Niektorých spolupracovníkov z tohto strediska formoval don Ivan Gróf, ktorý pochádzal zo Senice. Keď prišli do Šaštína saleziáni, viedol ich k spolupráci s nimi a k zapájaniu sa do apoštolátu. Tí, ktorí sa stali spolupracovníkmi, začlenili sa do strediska Trnava. Významný podiel na vzniku samostatného strediska má don Jozef Slivoň, ktorý priviedol ďalších aktívnych laikov k vstupu do ZSS.

Stredisko vzniklo dňa 26. 9. 1996 vyčlenením sa zo strediska Trnava. Vtedy malo šesť členov pochádzajúcich zo Šaštína a Senice. Za koordinátora strediska bol zvolený Tibor Bernáth, ktorý bol v tejto službe dve trojročia. Delegátmi boli don Jozef Slivoň, don Jozef Lančarič a don František Anderko. Postupne počet členov vzrástol na 12 a dvoch ašpirantov.

⁶⁴ Porov. KRAJČOVÁ DANIELA, osobné svedectvo, Topolčianky, 29. 11. 2000.

Avšak život spolupracovníkov a formácia saleziánov priťahuje ďalších sympatizantov, ktorí by mali záujem o prácu v duchu dona Bosca.

Spolupracovníci zo Senice sa zamerali na apoštolát vo svojej farnosti, kde animujú miešané spoločnosti. Pre deti a mladých pravidelne organizujú fašiangový ples, letné tábory, Mikulášsky večierok a iné. Keďže spolupracovníci zo Šaštína dostali možnosť úzko sa zapojiť do spolupráce so saleziánmi, viacerí spojili svoju prácu s apoštolátom v Gymnáziu sv. Jána Bosca, alebo sa zapojili v rámci miestneho farského spoločenstva.⁶⁵

2.3.2.17 STREDISKO KOŠICE

V Košiciach už počas totality pôsobili saleziáni. Pod ich vedením sa vytvárali viaceré spoločnosti manželov i slobodných. Tajne, ale predsa zverejnené, pôsobil don Ján Pivarník, ktorý združoval horlivých laikov, ktorí chceli hlbšie kresťansky žiť. Popri duchovnom bohatstve, ktoré sa im dostávalo od saleziánov, si uvedomovali, že nestačí žiť len pre seba, ale toto bohatstvo treba dávať ďalej. Od roku 1978 sa otvorili pre študentov a začali vytvárať spoločnosti mladých, ktorým sa venovali. V roku 1982 im don Václav Kocian ponúkol možnosť stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi. Po päťročnom venovaní sa iným spoločnostiam si uvedomili, že potrebujú niekde čerpať silu, pocítili túžbu po opore, duchovnom zdroji. Don Kocian ich povzbudil, že ako saleziánski spolupracovníci nemusia robiť nič iné ako doteraz, ale získajú pravidelné duchovné vedenie (duchovné obnovy, duchovné cvičenia). Štyri manželské páry sa rozhodli pre vstup do ZSS a dňa 8. 12. 1983 zložili prísľub. Najprv tvorili samostatné stredisko, v ktorom koordinátorom bol Alojz Tereba. Keď v roku 1985 zložili prísľuby spolupracovníci z Prešova, vytvorilo sa stredisko Košice-Prešov. Za koordinátora bol zvolený Juraj Kovaľ. Dňa 25. 5. 1986 zložili prísľuby ďalšie tri manželské páry z Košíc. Keď v roku 1988 boli vytvorené podmienky k samostatnému fungovaniu oboch skupín, stredisko sa rozdelilo na dve strediská: Košice a Prešov. V stredisku Košice sa vystriedali viacerí koordinátori: Julian Tomašík, Viliam Beňo a Miroslav Smoleň. O duchovnú formáciu sa najprv starali don Ján Pivarník a don Alojz Špaldoň, ktorých neskôr vystriedali don Jozef Lančarič, don Anton Červeň a don Ján Zauška.

Počas totality jednotliví spolupracovníci pôsobili najmä vo svojich farnostiach. Viedli spoločnosti, ale aj pomáhali kňazom pri príprave snúbencov. Po totalite prišli do Košíc na Kalváriu saleziáni, za ktorými začalo prichádzať množstvo mladých. Keďže potrebovali

⁶⁵ Porov. BERNÁTH TIBOR, osobné svedectvo, Šaštín-Stráže, 7. 2. 2001.

pomoc v animácii mladých, spolupracovníci sa sústredili na Kalvárii a hlavne tu začali apoštolsky pôsobiť. Keďže chlapcom sa venovali saleziáni, oni začali animovať miešané spoločnosti, z nich spoločnosti pripravujúce sa na manželstvo a nakoniec manželské spoločnosti. Takto vytvorili systém výchovy mladých, od mala až po vstup do manželstva. Z týchto odchovancov viacerí vstúpili do ZSS, takže počet spolupracovníkov v stredisku vzrástol na 47 členov.⁶⁶

Z tohto strediska odišiel na večnosť Janko Richnavský. O jeho živote svedčí výrok dcéry jednej spolupracovníčky, ktorá povedala: Už len preto, ako krásne ujo Janko zomrel, mala by som sa stať saleziánskou spolupracovníčkou.

2.3.2.18 STREDISKÁ PREŠOV-SEVER A PREŠOV-JUH

Už od roku 1975 sa mnohí mladí kresťania žijúci na území Prešova zapájali do laických hnutí v Cirkvi. Združovali sa v mládežníckych a rodinných spoločnostiach. Tieto spoločnosti duchovne animovali kňazi, ktorým bol odobratý štátny súhlas na vykonávanie kňazskej pastorácie. Pôsobili tu aj saleziáni, don Jozef Mihok, don Anton Červeň, don Jozef Luscoň a don Jozef Bližinský. V roku 1983 prevzal duchovnú animáciu rodinných spoločností don Alojz Špaldoň. Pod jeho vedením skupina ôsmich laicky angažovaných kresťanov začala v roku 1984 aspirantskú prípravu na vstup do ZSS. Títo laici boli animátormi rodinných spoločností a popritom sa v rámci možností venovali deťom a mládeži. Páčil sa im spôsob, ako to robili saleziáni a po oboznámení sa s duchovnosťou dona Bosca, snažili sa pracovať v jeho štýle. Dňa 31. 1. 1985 zložili prísľuby. Pričlenili sa k stredisku v Košiciach a vytvorili stredisko Košice-Prešov. Koordinátorom sa stal Juraj Kovaľ, ktorý túto službu vykonával až do roku 1992. Od toho času sa každoročne rozšírilo stredisko o ďalších členov, ktorí väčšinou pochádzali zo spoločností animovaných spolupracovníkmi a boli inšpirovaní ich činnosťou. Do roku 1988 výrazne vzrástol počet členov v skupine Prešov. Pre väčšiu pružnosť v činnosti bolo potrebné stredisko Košice-Prešov rozdeliť na dve samostatné strediská Košice a Prešov.

Postupne do strediska pribúdali spolupracovníci z okolitých miest Prešova, zo Sabinova, Popradu, Bardejova a Humenného. Keď počet spolupracovníkov v danom meste bol dostatočný, daná skupina spolupracovníkov sa odčlenila a vytvorila samostatné stredisko. Tak sa v roku 1993 odčlenil Sabinov, v roku 1994 Poprad a Bardejov a v roku 1998 Humenné.

⁶⁶ Porov. TOMAŠTIKOVÁ MAGDALÉNA, osobné svedectvo, Košice, 18. 2. 2001.

V tomto roku nastalo i rozdelenie prešovskej skupiny podľa bydliska na dve strediská Prešov-sever a Prešov-juh. Koordinátorom prešovského strediska v rokoch 1992 – 1998 bol Anton Pipka. Po rozdelení bol za koordinátora strediska Prešov-sever zvolený Juraj Koval' a strediska Prešov-juh Miroslav Fečík.

V časoch totality sa spolupracovníci zamerali najmä na animáciu rodinných spoločností, pre ktoré organizovali duchovné cvičenia. Viedli aj spoločnosti detí, pre ktoré cez prázdniny pripravili pobyty na chatách a v posledných rokoch totality aj stanové tábory. Pri príležitosti cirkevných sviatkov robili v kostoloch rôzne akadémie.

Po páde totality vznikla veľká eufória. Hneď na sviatok dona Bosca v roku 1990 usporiadali slávnosť na jeho oslavu v sále PKO. Bola to prvá verejná cirkevná akcia v meste. Keď v Prešove začali saleziáni verejne pôsobiť, spolupracovníci im ponúkli svoju spoluprácu. Brigádnicky sa podieľali na rekonštrukcii budovy, ktorú dostali saleziáni, v ktorej bolo potrebné vybudovať kaplnku, herňu, miestnosti na stretnutia a miestnosti na ubytovanie saleziánov. Popri animácii manželských a detských spoločností, sa začali viac venovať mládeži, ale tiež viedli spoločnosti dospelých a snúbencov. Začali robiť veľké akcie pre mladých. Viac rokov organizujú rôzne výstupy a dlhšie túry, pri ktorých sa zbierajú kilometre, napr. pri stretnutí mládeže so sv. Otcami sa zbierali kilometre, aby sa naplnila trasa Prešov-Rím. Každoročne zabezpečujú technickú časť a varenie v piatich turnusoch stanových táborov pre 120 detí. Pri sviatku Kráľovnej pokoja, ktorá je patrónkou jednej z farností, už niekoľko rokov organizujú doobeda maľovanie chodníka a poobede beh Kráľovnej pokoja. Niektorí spolupracovníci sa alternatívne zapojili do života farností vo farských radách a do práce v jednotlivých sekciách.⁶⁷

2.3.2.19 STREDISKO SABINOV

Hoci toto stredisko vzniklo až po totalite, už počas totality apoštolská činnosť spolupracovníkov, bývajúcich v Sabinove a patriacich do strediska Prešov, bola veľmi aktívna, či už medzi mládežou alebo v rodinných spoločnostiach.

Stredisko Sabinov vzniklo dňa 7. 2. 1993 oddelením od strediska Prešov. Dôvodom bol veľký počet členov v stredisku Prešov a dostatočný počet spolupracovníkov na založenie strediska v regióne Sabinov. Toto novovzniknuté stredisko malo 24 členov, z toho 11 manželských párov. Na ustanovujúcej konferencii bol za koordinátora zvolený Jozef

⁶⁷ Porov. KOVAL' JURAJ, osobné svedectvo, Prešov, 30. 11. 2000.

Slavkovský, ktorý bol v tejto službe až do roku 2000 a dvaja radcovia Anton Čech (od roku 1994 Vladimír Jadviš) a Július Kováč. Za delegáta bol menovaný don Alojz Špaldoň, ktorého ešte v roku 1993 vystriedal don Pavol Michalka. Od roku 1994 bol delegátom don Ferdinand Kubík.

V čase vzniku strediska spolupracovníci animovali deväť manželských skupín v Sabinove a v príľahlých farnostiach a dve skupiny chlapcov a dve dievčat v Sabinove. Keďže stredisko nemalo vlastné priestory, museli činnosť s mládežou uskutočňovať v prenajatých priestoroch mestského úradu alebo v súkromných domoch. Preto v lete 1994 spolu so strediskom Prešov odkúpili od Pozemných stavieb Prešov montované drevené budovy, ktoré brigádnicky v Košiciach rozobrali a previezli časť do Prešova a časť do Sabinova. Po získaní pozemku v centre Sabinova, začali v lete 1995 výstavbu budovy svojpomocným spôsobom. Táto budova, ktorá sa stala prvým vlastným mládežníckym strediskom saleziánskych spolupracovníkov na Slovensku, bola slávnostne otvorená v októbri 1998. Stredisko zasvätili Panne Márii Pomocnici. Na výstavbe sa okrem spolupracovníkov podieľali aj členovia rodinných a mládežníckych spoločenstiev animovaných spolupracovníkmi.

V súčasnosti má stredisko 58 spolupracovníkov a dvoch aspirantov, ktorí pochádzajú nielen zo Sabinova, ale aj zo širokého okolia. Podľa miesta bydliska patria do šiestich farností a už niekoľko rokov sa v každej aktívne podieľajú na farskej činnosti ako lektori alebo mimoriadni rozdávatelia sv. prijímania. Aktívne sa zapojili do prípravy na sviatosť birmovania a do predmanželskej prípravy. Viacerí sa zapojili ako členovia farských rád.⁶⁸

2.3.2.20 STREDISKO BARDEJOV

Iniciátorom myšlienky saleziánskych spolupracovníkov Bardejove bol don Jozef Bližinský, ktorý tu pôsobil už počas totality. Oslovoval mnohých mladých a zapájal ich do činnosti. Dievčatá sa angažovali najmä v speváckom zbore Svetielko a chlapci chodili na „stretká“ k saleziánom. Po revolúcii z dvanástich aktívnych animátorov a animátoriek vytvoril miešané spoločenstvo s tým, že ak budú cítiť povolanie stať sa saleziánskymi spolupracovníkmi, budú pokračovať vo formácii. Tí, ktorí sa rozhodli pre toto povolanie, pričlenili sa ako aspiranti k prešovskému stredisku. Dňa 29. 1. 1995 ôsmi zložili prísľuby a vytvorili samostatné stredisko Bardejov. Pridali sa k nim ďalší traja členovia bývajúci

⁶⁸ Porov. SLAVKOVSKÝ JOZEF, osobné svedectvo, Sabinov, 1. 12. 2000.

v okrese Bardejov z prešovského strediska. V deň prísľubov a zároveň vzniku strediska bol za koordinátora zvolený Viliam Šinaľ, ktorý v tejto službe bol dve obdobia. Za delegáta bol menovaný don Jozef Bližinský, neskôr to boli don Jozef Krušac a don Jozef Marek. Z počtu 11 členov boli deviaty slobodní. Čo sa týka vekového priemeru členov, boli najmladším strediskom na Slovensku a mali najmladšieho koordinátora vo veku 22 rokov. Zložením prísľubov ďalších dvoch laikov dňa 24. 5. 1996, vzrástol počet na 13 členov. Stredisko si zobralo za patróna sv. Jozefa, lebo členovia mali veľa osobných skúseností s milosťami vyprosovanými skrze neho, hlavne s vyprosovaním si životných partnerov.

Keďže saleziáni v Bardejove sa zamerali na apoštolát chlapcov, saleziánski spolupracovníci sa začali venovať dievčenskej mládeži a miešaným spoločnostiam. Pre dievčatá už niekoľko rokov organizujú tábory a animátorské stretnutia. Asi pred rokom sa vytvorilo spoločenstvo mladých rodín, odchovancov saleziánov, ktorých sa ujal jeden manželský pár spolupracovníkov. Každoročne organizujú ples pre rodičov, ale hlavne pre ich deti, ktoré sa stretávajú u saleziánov a spolupracovníkov. Naďalej úzko spolupracujú so saleziánmi pri ich apoštolských aktivitách.⁶⁹

2.3.2.21 STREDISKO POPRAD

Počas totality tu veľmi aktívne pôsobil salezián don Milan Ballo. Stretával sa s viacerými laikmi, hlavne manželskými párami. Do Popradu sa vrátil po totalite, keď ho predstavení zaradili do komunity saleziánov, ktorá mala na starosti formáciu novicov. Postupne obnovil predchádzajúce kontakty a začal zapájať laikov do spolupráce so saleziánskym domom. Viacerých nadchol pre myšlienku saleziánskych spolupracovníkov. Siedmi z nich začali formáciu v Prešove. Keď dňa 9. 5. 1993 zložili prísľuby, zaradili sa do prešovského strediska. Keďže boli samostatní v činnosti a v animácii svojej skupiny, v roku 1994 sa oddelili a vytvorili samostatné stredisko Poprad. Po prísľuboch dňa 4. 5. 1996 vzrástol počet spolupracovníkov na 13 členov. Za koordinátora strediska bol zvolený František Kall.

Spolupracovníci naďalej úzko spolupracujú s noviciátom saleziánov a s ich oratóriom. Tu začali viesť krúžky a mládežnícke skupiny, pre mladých organizujú tábory a výlety. Uvedomili si potrebu rozširovať kresťanskú literatúru, preto za týmto účelom zriadili vlastnú tlačiareň Slza.⁷⁰

⁶⁹ Porov. ŠINAL' VILIAM, osobné svedectvo, Osikov, 17. 2. 2001.

⁷⁰ Porov. KALL FRANTIŠEK, osobné svedectvo, Poprad, 18. 2. 2001.

2.3.2.22 STREDISKO HUMENNÉ

Už počas totality veľmi aktívne pôsobili v Humennom saleziáni aj Dcéry Márie Pomocnice. Svojou oduševnenosťou pre mladých, pre prácu s nimi, oslovili viacerých laikov, s ktorými boli v neustálom kontakte. Tých, ktorí chceli pracovať s mladými i naďalej v duchu dona Bosca, viedli k vstupu do ZSS. Prvá spolupracovníčka v Humennom zložila prísľub dňa 26. 1. 1990 v Prešove a po nej dňa 26. 1. 1992 ďalší štyria. Všetci sa zaradili do prešovského strediska. Postupne si uvedomovali potrebu pracovať na domácej pôde a mať domáce saleziánske vedenie. Nakoniec sa rozhodli odčleniť od Prešova a vytvoriť vlastné stredisko, čo sa uskutočnilo dňa 31. 1. 1998. Vo voľbách do miestnej rady boli zvolení Ján Bačišin ako koordinátor a radcami sa stali Ľuboš Hricík a Adriana Bačišinová (rod. Kozáková). Počet členov strediska po prísľuboch dňa 17. 10. 1999 vzrástol na deväť. Tento malý počet im umožňuje budovať hlbšie vzťahy medzi sebou, a tak vytvárať skutočnú rodinu.

Keďže väčšina spolupracovníkov je slobodných, zamerali sa na mládežnícky apoštolát. Hneď od príchodu SDB a FMA sa zapojili do ich činnosti a podieľajú sa na ich apoštoláte a tiež spolupracujú s miestnou cirkevnou školou. Už niekoľko rokov organizujú na sv. Štefana ples pre mladých.⁷¹

2.3.2.23 STREDISKO ROŽŇAVA

Už počas totality v Rožňave pôsobili saleziáni, ktorí od roku 1991 začali vystupovať verejne. Neskôr sem prišli aj Dcéry Márie Pomocnice. Keďže vo svojej činnosti medzi mladými nemohli ostať sami, začali zapájať laikov, hlavne pri organizovaní táborov. Viacerí prejavili záujem o hlbšiu spoluprácu a cítili potrebu prehĺbiť si svoje náboženské vedomosti. Týmto bola ponúknutá možnosť zúčastniť sa katechetického kurzu. Po jeho absolvovaní desiatí z nich zatúžili aktívnejšie pracovať pre mladých v duchu dona Bosca. Bola im ponúknutá možnosť toto povolanie rozvíjať v ZSS. Po formácii, ktorú viedli spolupracovníci z Košíc priamo v Rožňave, dňa 12. 12. 1993 zložili prísľuby. V tento deň vzniklo Rožňavské stredisko. Veľkú zásluhu majú na tom saleziáni don Jozef Slivoň a don Ľudovít Baňovič, ktorí svojou horlivou a obetavou službou pre záchranu duší mnohých nadchli pre prácu v podobnom duchu. Prísľubmi ďalších spolupracovníkov dňa 15. 9. 1997 vzrástol počet na 14 členov, ktorí pôsobia nielen v Rožňave, ale aj v Revúcej, Jelšave, Jesennom, Vidinej a Hrnčiarskych Zalužanoch.

⁷¹ Porov. BAČIŠIN JÁN, osobné svedectvo, Humenné, 6. 2. 2001.

Každý spolupracovník si našiel svoj spôsob apoštolátu. Od začiatku sa zapájajú do prípravy táborov zhruba pre 100 detí. Pre mladých už viackrát zorganizovali Biblickú olympiádu, ale aj rôzne športové súťaže. Keďže majú možnosť osobnejšie sa kontaktovať s otcom biskupom, podieľajú sa na diecéznych mládežníckych stretnutiach s otcom biskupom. Aby sa zabezpečila jednota v animácii mladých, vytvorili s ostatnými zložkami saleziánskej rodiny výchovno-pastoračnú komunitu.⁷²

2.4 ZHODNOTENIE ŽIVOTA SALEZIÁNSKÝCH SPOLUPRACOVNÍKOV POČAS TOTALITY A PO TOTALITE

„V každom čase sa považovalo za potrebné, aby sa dobrí ľudia zjednocovali a navzájom si pomáhali robiť dobre a oddaľovať zlo. Tak robili kresťania prvotnej cirkvi. Nebáli sa nebezpečenstiev, ktoré im denne hrozili. Tvorili jedno srdce a jednu dušu, vzájomne sa povzbudzovali vytrvať vo viere a pohotovo prekonávať útoky, ktoré ich ohrozovali. To nám odkazuje aj Pán, keď povedal, že slabé sily sa stávajú mocnými, keď sa spoja, a že ľahko pretrhnúť jeden povrázok, ale dosť ťažko, keď sú spletené tri dohromady.“⁷³ Týmito slovami začínajú prvé pravidlá, ktoré napísal pre saleziánskych spolupracovníkov don Bosco. Možno povedať, že život spolupracovníkov počas totality sa v mnohom podobal životu prvých kresťanov.

Strediská, ktoré boli tvorené spoločenstvami saleziánskych spolupracovníkov počas totality, boli charakteristické hlbokým duchovným životom. Saleziáni, ktorí ich viedli, kladli dôraz na správnu hierarchiu hodnôt, aby bol na prvom mieste Boh. Zapalovali v nich túžbu nielen čítať, ale aj rozjímať Božie slovo, podľa možnosti denne. Viedli ich k hlbšiemu chápaniu sviatostí a k ich pravidelnému prijímaniu. Zabezpečovali im duchovné obnovy a duchovné cvičenia, ktoré sa kvôli bezpečnosti striedali na rôznych miestach, napr. na chatách, farách, ale aj v prírode. Totalita ich naučila zamerať sa na dôležité veci v živote (na modlitbu, rozjímanie) a prenasledovanie robilo ich vieru hlbšou. Preto do ZSS vstupovali tí, ktorí mali záujem o prehĺbenie viery.

Jednotliví členovia mali v minulosti rôzny prístup k ZSS. Bolo to spôsobené formáciou, ktorá prebiehala nezáväzne. V dôsledku nej aj rozhodnutia boli neisté

⁷² Porov. MEZEI LADISLAV, ŽEBIKOVÁ MÁRIA, osobné svedectvo, Rožňava, 18. 1. 2001.

⁷³ BOSCO JÁN: c. d. Pravidlá saleziánskych spolupracovníkov, čl. 1.

a nerozhodné. Nie každý vtedy pochopil vážnosť prísľubu.⁷⁴ Neuvedomovali si, aký záväzok prísľubom na seba berú. Preto niektorí po čase (buď ešte počas totality alebo až po nej, keď videli aj iné možnosti) zo ZSS odišli. Až postupne, ako sa formácia vyvíjala, boli aj rozhodnutia jasnejšie a stabilnejšie.

Saleziáni žili uprostred spoločenstiev spolupracovníkov, nadchýnali ich svojou duchovnou náročnosťou a zápalom pre apoštolát aj napriek prenasledovaniu. Spolupracovníkom poskytovali individuálne duchovné vedenie, cez ktoré ich viedli k duchovnej náročnosti, formovali ich manželstvá a rodiny a usmerňovali ich v apoštoláte. Vzhľadom na vtedajší systém práce v civilnom zamestnaní, saleziáni mohli viac času venovať apoštolátu medzi spolupracovníkmi. Často chodili medzi nich do rodín, lebo stretnutia bývali po rodinách práve kvôli bezpečnosti. Každý salezián mal iné dary, od čoho závisel aj spôsob formácie spoločenstiev, napr. podľa náročnosti formácie dostali niektorí saleziáni prívlastky, ako Ivan Hrozný (don Ivan Gróf) alebo Václav Dobrotivý (don Václav Kocian). Ale dôležitá bola jednotná a pevná formácia saleziánmi. Stali sa síce prípady, kedy delegát mal iné predstavy o spolupracovníkoch a zasahoval až do súkromných vecí rodiny (napr. aký nábytok si majú kúpiť), čím odradil týchto spolupracovníkov a oni odišli zo ZSS.

Spolupracovníci vytvárali spoločenstvá, ktoré charakterizoval rodinný duch. Vládla medzi nimi súdržnosť, úprimnosť, otvorenosť na prijatie pravdy a povedanie si pravdy o sebe. V spoločenstvách sa delili o radosti i problémy, o zážitky viery, čím sa stávali bližšími a posilňovali sa vo viere. Často robili spoločné rodinné akcie (výlety, dovolenky, súťaž pre deti, spoločné slávenie sviatkov), čím ešte viac budovali spoločenstvo a poskytovali zážitok spoločenstva aj svojim deťom. Pružne reagovali na problémy, potreby v spoločenstve, pociťovali zodpovednosť za druhého. Vzájomne si vypomáhali pri varovaní detí a do varovania zapájali aj mladých, s ktorými sa stretávali. Tí nielen pomohli rodine, ale mali zážitok z pekného manželského a rodinného života a zároveň sa naučili starať sa o deti. A navyše, viacerí z nich sa vďaka tejto skúsenosti rozhodli stať saleziánskymi spolupracovníkmi. Každý človek, tým viac mladý človek, túži niečo robiť a niekam patriť. A práve v týchto spoločenstvách našli rodinu, ktorá bola niekedy viac ako pokrvná rodina, z ktorej vyšli. Tento radostný rodinný duch sa prenášal aj do farnosti a mnohých priťahoval k podobnému životu.

⁷⁴ Porov. VÁCLAVIK JÁN, c. d.

Apoštolát saleziánskych spolupracovníkov bol rôzny, závisel od ich darov a potrieb okolia. Veľkú väčšinu tvorili mladí spolupracovníci vo veku od 20 do 30 rokov⁷⁵, ktorí boli slobodní, alebo manželské páry. Slobodní sa venovali apoštolátu medzi rovesníkmi alebo deťmi. Manželské páry animovali manželské spoločenstvá. Ale apoštolovali aj samotnou výchovou svojich detí, ochotou mať viac detí a ostať s deťmi doma dlhšie ako 3 roky. Pomáhali iným pri výchove detí svojím príkladom a zdieľaním svojich skúseností. Viedli spoločenstvá mladých, pre ktorých robili výlety, ale aj duchovné cvičenia. Mladí veľmi radi prichádzali, lebo im ponúkali to, čo sa vtedajšia doba snažila potlačiť: hlbší duchovný život, náboženské piesne, duchovnú literatúru, rôzne akcie. Forma apoštolátu bola od človeka k človeku, aj kvôli prevereniu spoľahlivosti voči prezradeniu. Viacerí spolupracovníci sa podieľali na šírení náboženskej literatúry tým, že prepisovali knihy na písacom stroji.

Dalo by sa povedať, že aj napriek totalite, alebo vďaka totalite, spolupracovníci žili životom prvých kresťanov. Viacerí boli prenasledovaní, vypočúvaní, ale to im neprekážalo, aby cítili vnútornú slobodu, aby nestratili ochotu riskovať. Táto zakázaná práca bola pre nich dobrodružstvom, lebo zakázané ovocie najviac chutí. Silu k apoštolátu im „dávala potreba starosti o duše a potreba vzájomnej podpory, ktorú v tom čase všetci potrebovali. Vydávanie osobného svedectva bolo pre iných ľudí tiež potrebné, pretože strach medzi ľuďmi bol veľký. Ten, kto sa nebál vydať svedectvo, bol sviecou a podnetom na zamyslenie. Ďalej silu k apoštolátu dostávali cez hlboký vzťah k Pánovi a väčšiu vzájomnú blízkosť. Formácia bola zameraná na svoju vlastnú formáciu, ale značne aj na rozdávanie sa druhým – na apoštolát. Strach a útlak bol veľký a tam bolo treba pomáhať.“⁷⁶

Obdobie slobody prijali saleziánski spolupracovníci s rozpakmi, ale i nadšením. Začali verejne vystupovať vo farnostiach, organizovať akadémie na sviatky dona Bosca a na mariánske sviatky. Zapojili sa do širokého spektra činností, čo nevedeli hneď zosúladiť. Pokračovali v apoštoláte mladých, ktorý sa stával masovejším. Mali možnosť zorganizovať tábory pre niekoľko desiatok detí, robili rôzne športové a kultúrne podujatia, zábavy. Začali oslovovať kvantitu, čo bolo niekedy na úkor kvality, lebo sa strácal priamejší kontakt s mladými. Keď sa zaviedlo vyučovanie náboženstva na školách a bol nedostatok kvalifikovaných katechétov, mnohí sa zapojili do katechizácie. Náboženské vedomosti, ktoré mali vďaka náročnej formácii, si doplnili absolvovaním katechetického kurzu, čím na

⁷⁵ Porov. Príloha č. 4.

⁷⁶ VÁCLAVIK JÁN, c. d.

niekoľko rokov vyplnili nedostatok katechéto. Keď bola možnosť študovať na Teologickej fakulte, viacerí si touto formou doplnili vedomosti, aby naďalej mohli vyučovať náboženstvo.

Síce sa zväčšili možnosti apoštolátu, ale na druhej strane aktivity spolupracovníkov sa stávali jednou z ponúk, ktoré poskytovali náboženské, ale aj svetské organizácie. Bolo potrebné bojovať s konzumizmom, ktorý veľmi rýchlo prenikal medzi mladých. V poslednom čase mladí túžia hlavne prijímať, „konzumovať“ to, čo druhí pre nich pripravili. Preto spolupracovníci niekedy len veľmi ťažko zapájajú mladých do služby pre iných na spoločnom diele.

Saleziáni zamerali svoj apoštolát na rozširovanie saleziánskeho diela. Začali zakladať oratóriá, mládežnícke strediská. Tým sa rozšírili možnosti apoštolátu spolupracovníkov aj na animáciu v týchto dielach. Nárastom mladých a rôznych týchto diel sa saleziáni stali tak vyťaženími, že už im neostávalo toľko času na formáciu spolupracovníkov ako počas totality. Predtým salezián-delegát a spolupracovníci žili akoby v jednej rodine, no počas obdobia slobody sa tento vzťah postupne vykryštalizoval do toho, že salezián žije v jednej rodine a spolupracovník v druhej. Tým sa stratil osobnejší kontakt s kňazom, a tiež možnosť individuálneho duchovného vedenia.

Sociálne istoty, ktoré poskytoval socializmus, sa pádom totality stratili. Preto saleziánski spolupracovníci museli vynakladať oveľa viac času a energie na zabezpečenie základného živobytia. Či už náročnosť zamestnávateľov alebo súkromné podnikanie viedlo k uberaniu z času, ktorý by ináč venovali apoštolátu. Mnohí spôsob apoštolátu videli v angažovanosti v politike, v rôznych spoločenských funkciách, čo saleziánski spolupracovníci majú aj vo svojich Pravidlách ako jeden zo spôsobov apoštolátu. Niekedy sa však stalo, že táto zaangažovanosť vyťažila spolupracovníka natoľko, že začal strácať kontakt so strediskom. Táto celková vyťaženosť spolupracovníkov u viacerých vyvolala určitú náboženskú vlažnosť. Často chýbalo nadšenie a ochota pre organizovanie akcií.

Počas 10 rokov slobody počet saleziánskych spolupracovníkov vzrástol viac ako o polovicu. To viedlo k zväčšovaniu sa stredísk. Síce mnohé sa rozdelili, ale aj napriek tomu vo viacerých strediskách je pomerne veľké množstvo členov⁷⁷. Vo veľkých skupinách sa často strácal osobný kontakt, chýbala možnosť osobného zdieľania sa, citlivosť na potreby druhého. Preto vo viacerých strediskách sa členovia rozdelili na menšie skupiny, v rámci ktorých je možné lepšie budovať spoločenstvo.

⁷⁷ Porov. Príloha č. 5.

Keď hodnotíme obdobie slobody, tak prinieslo mnoho krásneho, obohacujúceho, či už pre život samotných spolupracovníkov a stredísk, ale i pre dobro tých, ktorým sa venujú. Nemali by sme ale zabúdať aj na obdobie totality, a z nej si zobrať všetko to, čo je pozitívne. Najmä sa snažiť aj v nových podmienkach budovať spoločenstvá, ktoré by sa podobali spoločenstvám z prvotnej cirkvi, ktoré by boli zapálené pre Božie slovo a priťahovali by svojím rodinným duchom.

ZÁVER

Dejiny síce mladého Združenia, ale veľmi bohatého na históriu, sa nedajú opísať na pár stránkach. Snažila som sa zachytiť výrazné podnety, osobnosti, okolnosti, ktoré stáli pri zrode myšlienky ASC a pri zrode jednotlivých stredísk. Informácie nie sú vyčerpávajúce. Čitateľ si určite všimol aj nerovnomernosť v rozsahu a hĺbke faktov z dejín jednotlivých stredísk. Je to spôsobené tým, že som vychádzala z osobných svedectiev jednotlivých členov, ale aj iniciátorov vzniku ASC, ktoré boli rôzneho rozsahu a hĺbky. Získané údaje bolo potrebné roztriediť, analyzovať a pospájať, aby som dostala základnú mozaiku o vzniku a vývoji ASC. Keďže počas totality bolo nežiaduce zaznamenávať a uchovávať akékoľvek údaje o členoch, ako aj o vzniku stredísk, boli získané údaje často neúplné a niekedy až rozporuplné. Tie som musela znova overovať, prípadne hľadať ďalšie zdroje spoľahlivých údajov. Nie vždy sa mi to podarilo, preto sú v práci aj určité nepresnosti pri vzniku niektorých stredísk.

Možno by niektoré strediská chceli mať na týchto stránkach o niečo podrobnejšie spracované dejiny, resp. doplniť niektoré fakty, ktoré pokladajú za dôležité pri ich vývoji, alebo spresniť niektoré nepresnosti. Preto sa nevyhýbam myšlienke spracovať v budúcnosti tieto doplnky a poskytnúť ich v doplnenej verzii.

Nech nás Boh vedie pri prežívaní nášho povolania, aby sme v spolupráci s Duchom Svätým rozvíjali naše strediská v rodinnom duchu, a tak lepšie zachraňovali mládež pre Božie kráľovstvo.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BOSCO JÁN: *Saleziánski spolupracovníci alebo praktický spôsob podporovať dobré mravy a byť užitočný občianskej spoločnosti*. Turín, 1876 in *ZSS Pravidlá apoštolského života*, interná publikácia ZSS.

BOSCO TERESIO: *Don Bosco*. Bratislava, Saleziánske katechetické stredisko, 1991.

Don Bosco na Slovensku, multimedialne CD. Bratislava, Vydavateľstvo Don Bosco, 1999.

CHISHOLMOVÁ JANE: *Svetové dejiny v kocke*. Bratislava, Mladé letá, 1993

List Ministerstva kultúry SSR zo dňa 26. 2. 1990 v Bratislave pod číslom MK 682/90-15, archív ZSS.

MACÁK ERNEST: *40 ročná kalvária – dejiny slovenských saleziánov 1949 – 1989*, rukopis.

Memorie biografiche VII, 885 in *Nesprávne pochopený zakladateľ*, rukopis.

Memorie biografiche XI, 71 in ŠTECHOVÁ MARIE: *Život svätcov*. Praha, Nakladatelství A. Neuberta, 1937.

Memorie biografiche XI, 74 in ŠTECHOVÁ MARIE: *Život svätcov*. Praha, Nakladatelství A. Neuberta, 1937.

Memorie biografiche XIII, 324 in ŠTECHOVÁ MARIE: *Život svätcov*. Praha, Nakladatelství A. Neuberta, 1937.

Memorie biografiche XVIII, 161 in *ZSS Pravidlá apoštolského života*, interná publikácia ZSS. *Nesprávne pochopený zakladateľ*, rukopis.

Pravidlá apoštolského života, Úradný výklad. Interná publikácia ZSS.

SCHMIDT ZOLTÁN: *Prehľad dejín saleziánskeho diela na Slovensku*. Šaštín-Stráže, 2004.

ŠTECHOVÁ MARIE: *Život svätcov*. Praha, Nakladatelství A. Neuberta, 1937.

ZSS Pravidlá apoštolského života, interná publikácia ZSS.

Zoznam osobných svedectiev

AMBROS RAFAEL, osobné svedectvo, Brezno, 11. 2. 2001.

BAČIŠIN JÁN, osobné svedectvo, Humenné, 6. 2. 2001.

BENIKOVSKÝ JOZEF, osobné svedectvo, Žilina, 15. 1. 2001.

BERNÁTH TIBOR, osobné svedectvo, Šaštín-Stráže, 7. 2. 2001.

BULÁK ŠTEFAN, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 9. 2000, Novoť, 13. 2. 2001.

HORVÁTH ANTON, osobné svedectvo, Trnava, 28. 11. 2000, 18. 2. 2001.
JAKUBÍKOVÁ DARINA, osobné svedectvo, Ružomberok, 25. 11. 2000.
KALL FRANTIŠEK, osobné svedectvo, Poprad, 18. 2. 2001.
KOCIAN VÁCLAV, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 9. 2000.
KOČALKOVÁ OTÍLIA, osobné svedectvo, Dolný Kubín, 13. 2. 2001.
KOVAL JURAJ, osobné svedectvo, Prešov, 30. 11. 2000.
KRAJČOVÁ DANIELA, osobné svedectvo, Topoľčianky, 29. 11. 2000.
KUBÍKOVÁ MONIKA, osobné svedectvo, Rabča, 12. 1. 2001.
MEZEI LADISLAV, osobné svedectvo, Rožňava, 18. 1. 2001.
MIŠÍK FRANTIŠEK, osobné svedectvo, Ivanka pri Dunaji, 29. 12. 2000.
MÚČKOVÁ MARGITA, osobné svedectvo, Nová Dedinka, 27. 11. 2000.
PALUGOVÁ KATARÍNA, osobné svedectvo, Dolný Kubín, 13. 2. 2001.
PIATRIKOÁ MONIKA, osobné svedectvo, Levice, 21. 1. 2001.
REHÁK PAVOL, osobné svedectvo, Bratislava, 4. 1. 2001.
SLAVKOVSKÝ JOZEF, osobné svedectvo, Sabinov, 1. 12. 2000.
ŠINAĽ VILIAM, osobné svedectvo, Osikov, 17. 2. 2001.
ŠPALDOŇ ALOJZ, osobné svedectvo, Kováčová, 30. 9. 2000.
TOMAŠTÍKOVÁ MAGDALÉNA, osobné svedectvo, Košice, 18. 2. 2001.
VÁCLAVIK JÁN, osobné svedectvo, Zvolen, 15. 1. 2001.
VALÁBEK KAROL, osobné svedectvo, Dubnica, 21. 1. 2001.
ŽEBIKOVÁ MÁRIA, osobné svedectvo, Rožňava, 18. 1. 2001.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1 Grafické znázornenie vzniku a vývoja jednotlivých stredísk.

Príloha č. 2 Počet vstupujúcich členov do ZSS.

Príloha č. 3 Nárast členov v jednotlivých rokoch.

Príloha č. 4 Vekové zloženie členov skladajúcich prísl'uby v jednotlivých rokoch.

Príloha č. 5 Zastúpenie manželských párov v jednotlivých strediskách.

Príloha č. 6 Zastúpenie manželských párov v jednotlivých strediskách vyjadrené
v percentách.

Príloha č. 7 Zloženie členov podľa stavu.

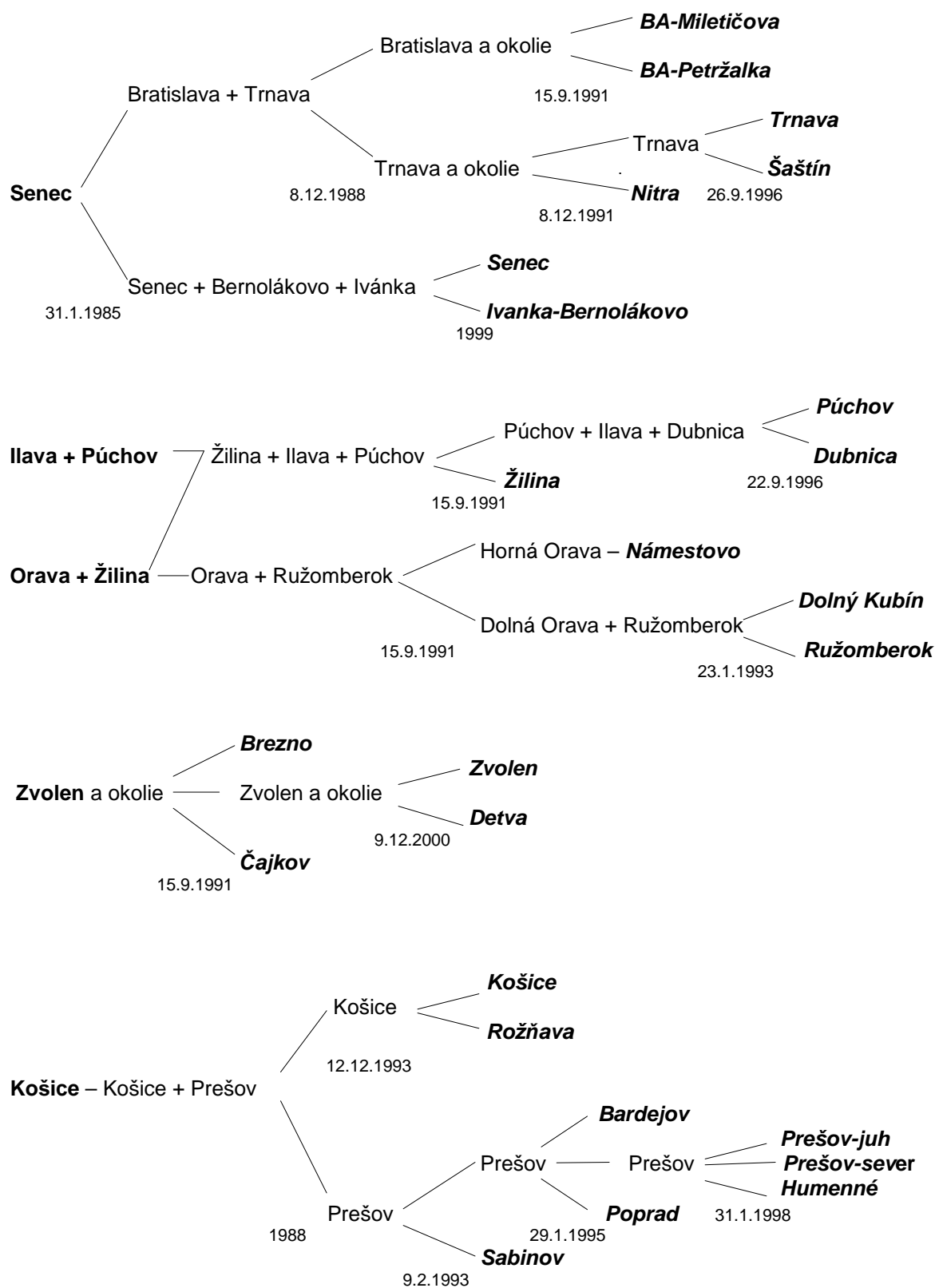
Príloha č. 8 Vekové zloženie členov k roku 2000.

Počet detí v rodinách saleziánskych spolupracovníkov.

Uvedené prílohy sú zostavené na základe internej databázy členov ZSS k 30. 9. 2000.

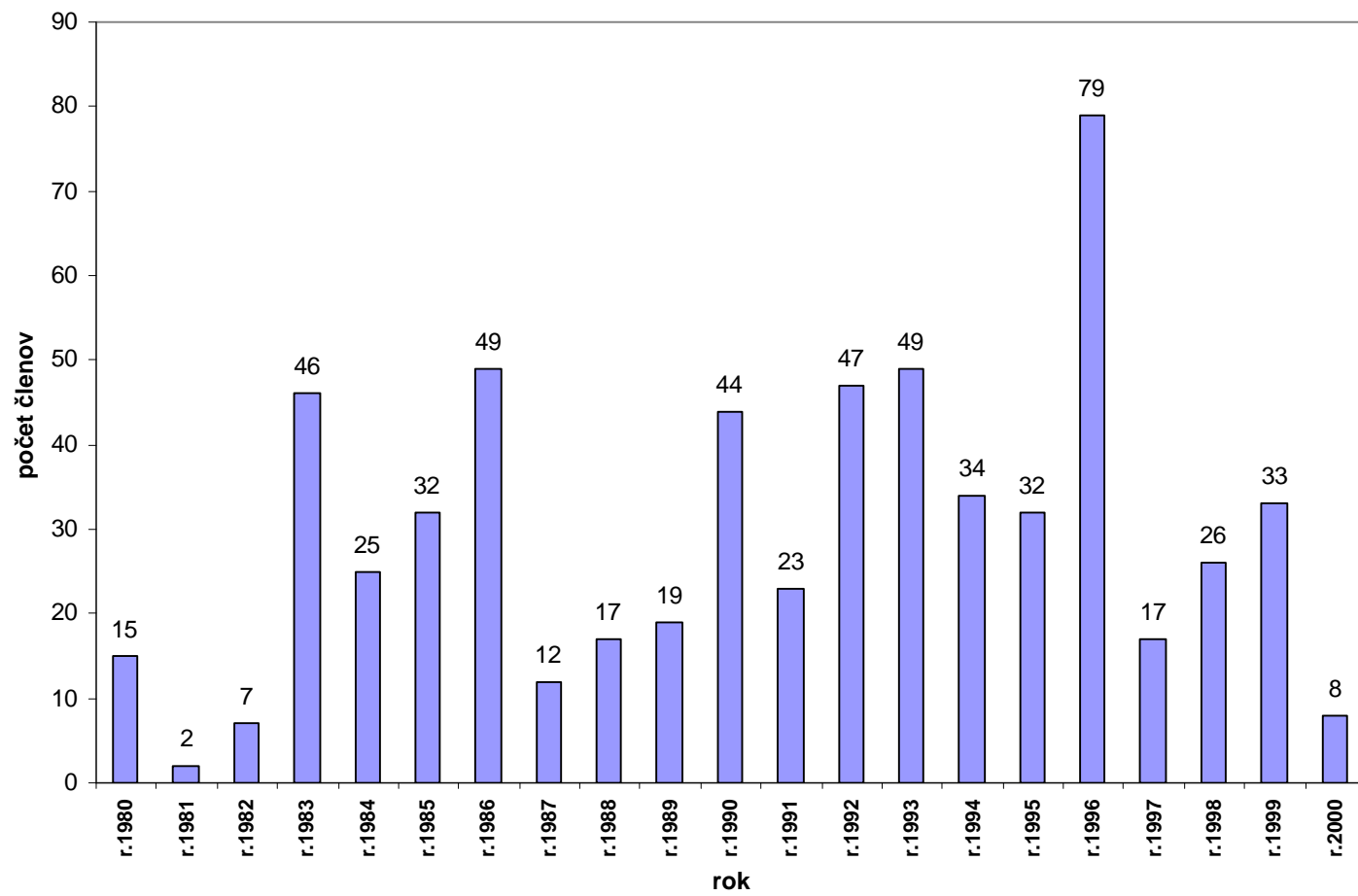
Príloha 1

Grafické znázornenie vzniku a vývoja jednotlivých stredísk

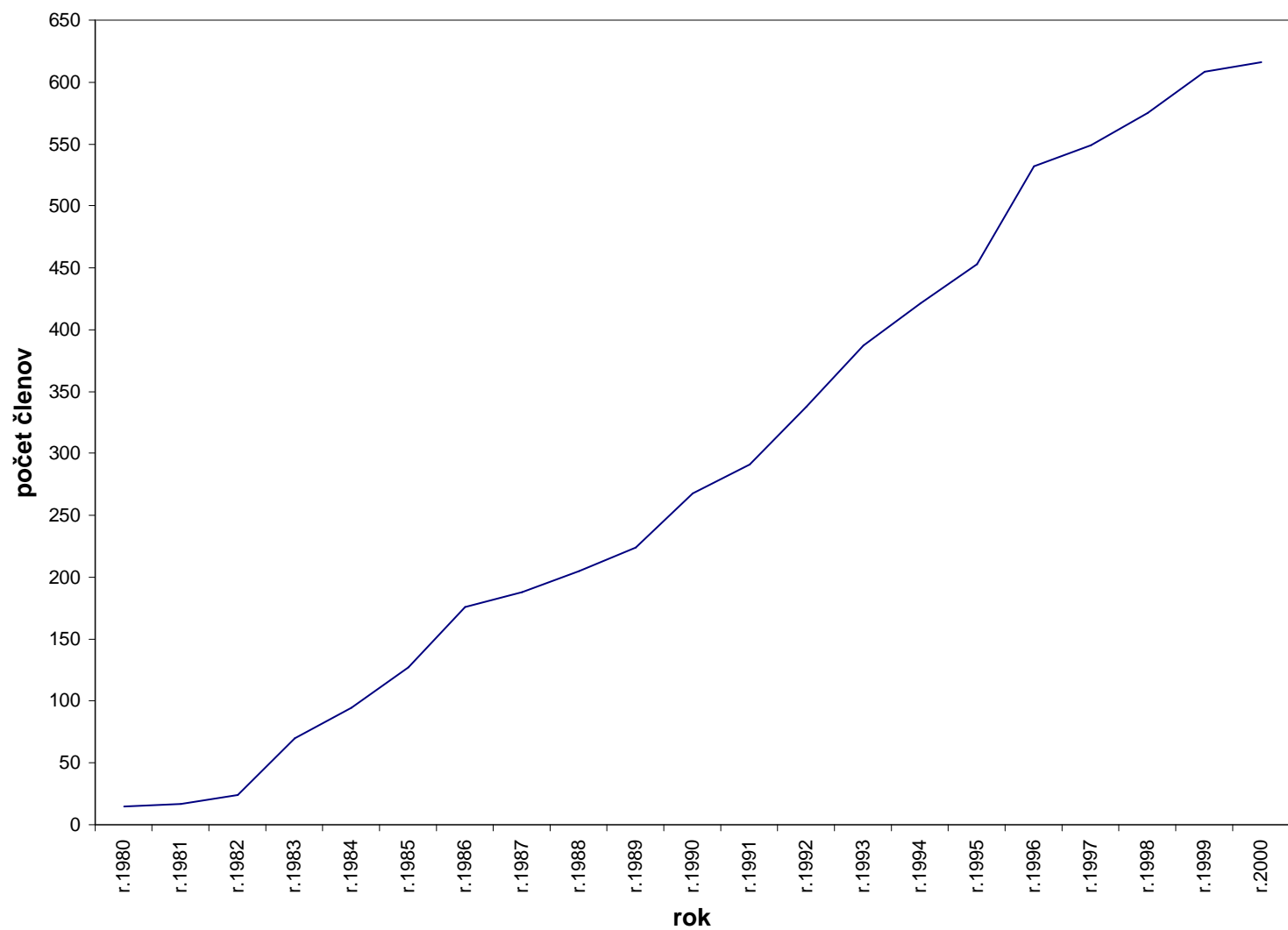
Príloha 2

Počet vstupujúcich členov do ZSS

Príloha 3

Nárast členov v jednotlivých rokoch

Príloha 4

Vekové zloženie členov skladajúcich prísľuby v jednotlivých rokoch

Rok	Počet členov	do 20r.	20-24r.	25-29r.	30-34r.	35-39r.	40-44r.	45-49r.	50-54r.	55-59r.	nad 60r.
1980	15	1	2	11	1						
1981	2	1	1								
1982	7		3	3	1						
1983	46	1	7	21	13	2	1		1		
1984	25		7	8	7	2			1		
1985	32		3	4	7	5	9	3			1
1986	49		10	19	11	5	1	2	1		
1987	12		2	3	4	1	2				
1988	17		4	5	2	3	2	1			
1989	19		2	3	3	5	2		1		3
1990	44	1	13	15	5	7	2	1			
1991	23		6	3	3	7	3			1	
1992	47	1	11	18	7	3	7				
1993	49	2	10	14	8	8	3	3		1	
1994	34		9	9	6	4	3	1	1		1
1995	32	1	7	5	4	4	3	7		1	
1996	79		28	7	7	12	13	6	2	2	2
1997	17	1	6	4	1	2	2	1			
1998	26		2	2	7	5	5	2	2		1
1999	33		13	5	8	2	2	1	2		
2000	8		4	2		1		1			

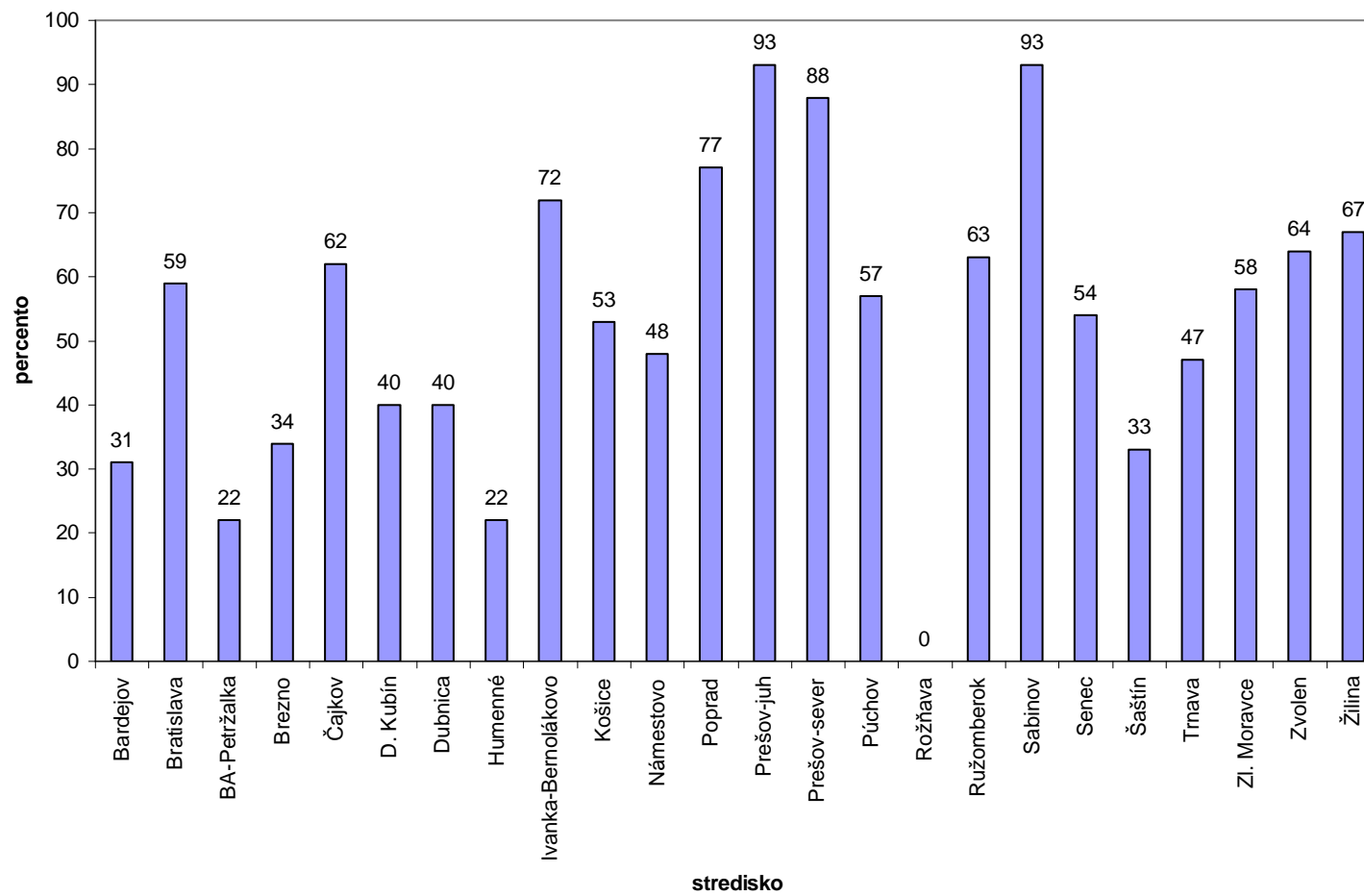
Príloha 5

Zastúpenie manželských párov v jednotlivých strediskách

Stredisko	Počet členov	Manžel. páry	Percento manžel. párov
Bardejov	13	2	30,76
Bratislava-Miletičova	27	8	59,2
Bratislava-Petržalka	37	4	21,68
Brezno	15	5	33,66
Čajkov	13	4	61,56
Dolný Kubín	15	3	40,0
Dubnica	25	5	40,0
Humenné	9	1	22,23
Ivanka-Bernolákovo	28	10	71,42
Košice	42	11	52,53
Námestovo	30	7	46,66
Poprad	13	5	76,92
Prešov-juh	45	21	93,33
Prešov-sever	32	14	87,50
Púchov	14	4	57,14
Rožňava	13	0	0
Ružomberok	19	6	63,15
Sabinov	58	27	93,10
Senec	42	11	52,38
Šaštín	12	2	33,33
Trnava	55	13	47,27
Zlaté Moravce	31	9	58,06
Zvolen	47	15	63,82
Žilina	18	6	66,66

Príloha 6

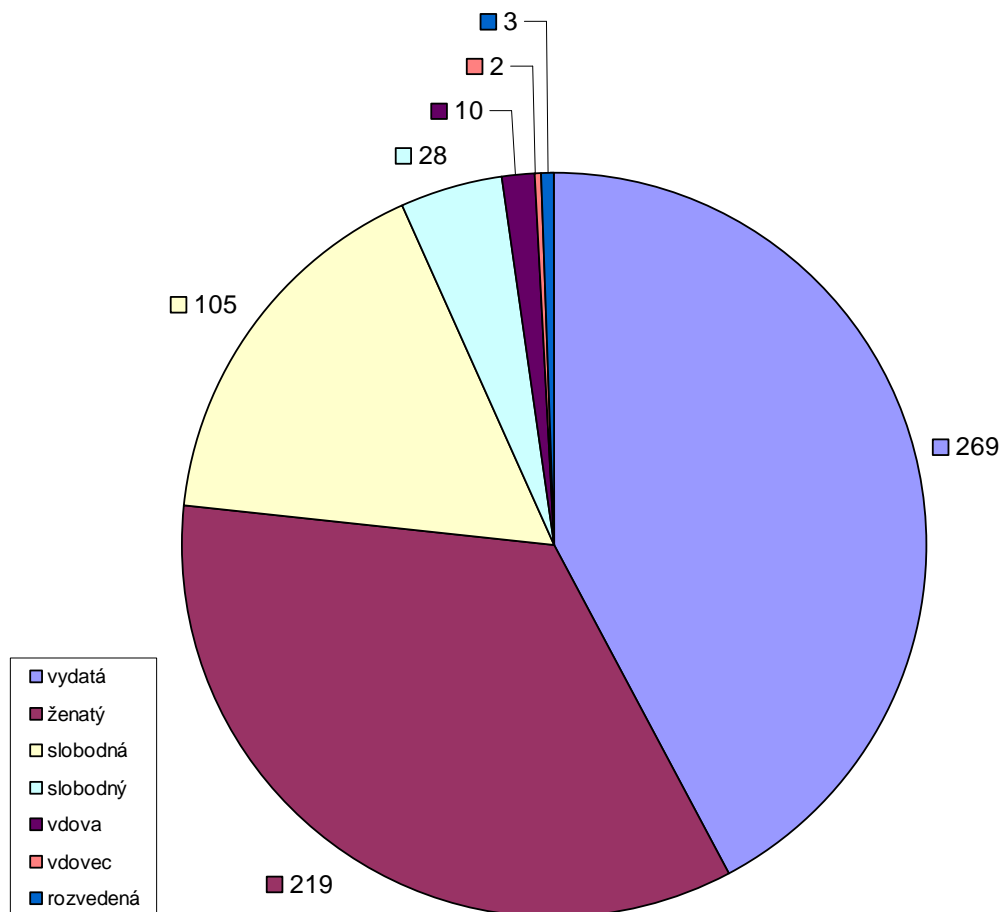
Zastúpenie manželských párov v jednotlivých strediskách vyjadrené v percentách

Príloha 7

Zloženie členov podľa stavu

vydatá	269
ženatý	219
slobodná	105
slobodný	28
vdova	10
vdovec	2
rozvedná	3

Príloha 8

Vekové zloženie členov k roku 2000

Vek členov	Počet členov
20 – 24 r.	24
25 – 29 r.	75
30 – 34 r.	97
35 – 39 r.	119
40 – 44 r.	132
45 – 49 r.	105
50 – 54 r.	59
55 – 59 r.	20
60 – 65 r.	10
65 – 69 r.	5
70 – 74 r.	2
neudaný	1
Spolu	653

Počet detí v rodinách saleziánskych spolupracovníkov

Počet detí v rodine	Počet členov
1	36
2	74
3	105
4	98
5	74
6	38
7	26
8	5
9	2
10	4
11	1